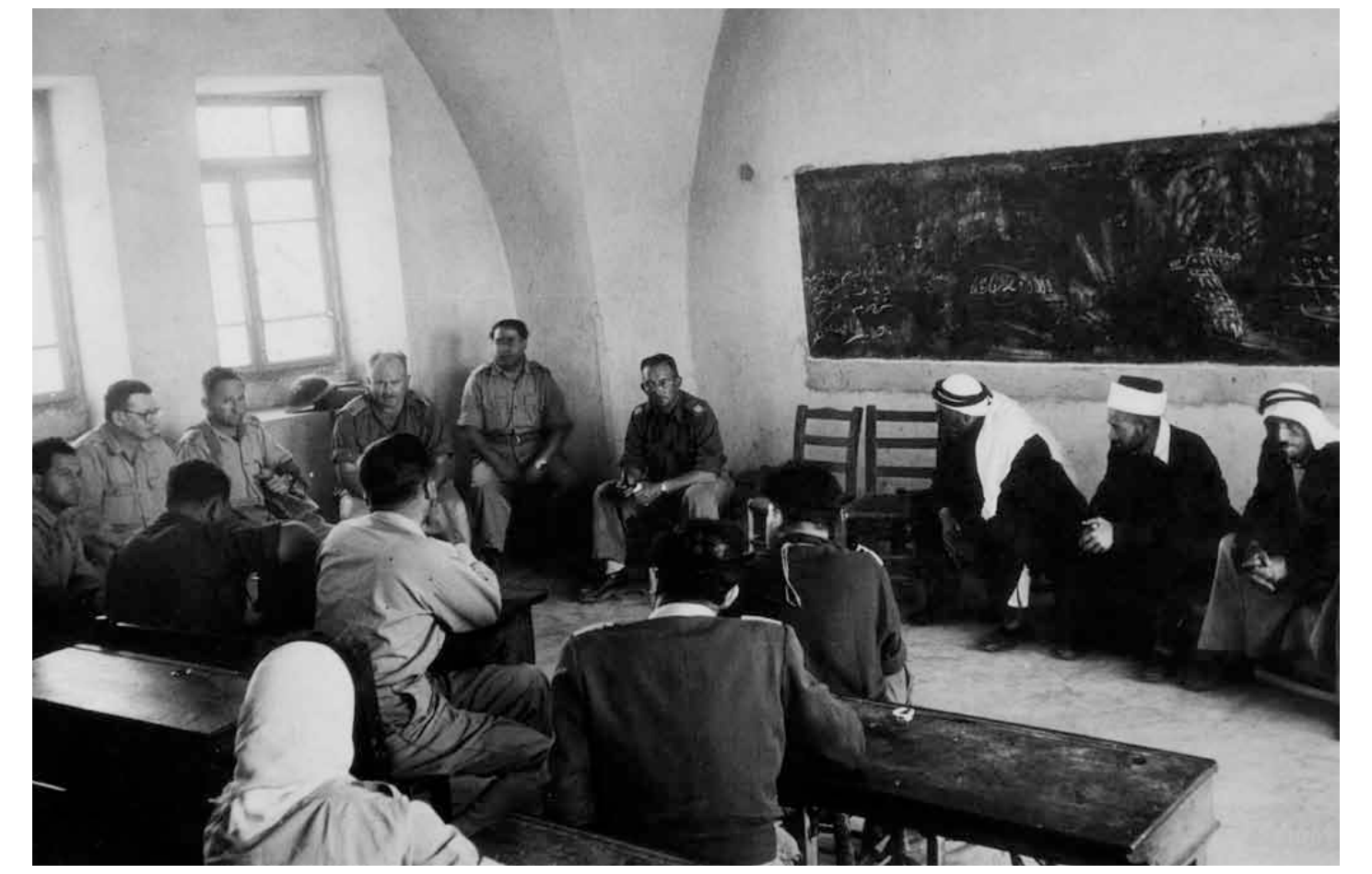

31 | כפר קאסם. בהסכם רודוס שנחתם עם ירדן נקבע ששטחי המשולש יועברו לישראל ובתמורה נתנה ישראל הבטחה שהיא לא תיפגע באוכלוסיה המקומית. על כסאות נמוכים של תלמידי בית ספר יושבים המנהיגים הערבים מהכפרים בסביבה לקבל תדריך מנציגי הממשל הצבאי. השוויון האזרחי שהובטח להם הופר בעצם המעמד הזה שמסר אותם לממשל צבאי. אחת המשימות העיקריות של הממשל הצבאי היתה לגרש את הפליטים הפנימיים, שבהם הוא לא התחייב שלא לפגוע. "עם כניסתנו לשטח", אמר המושל הצבאי, "הודענו כי לא נכיר בפליטים כזכאים לישיבה בשטח או לכל עזרה וטובת הנאה. אסרנו על העסקתם בעבודה. לא מנענו חלוקת מצרכים מהמקום או שהיו בקבוק לרשותם מוסדות הצלב האדום, אך מנענו ארגון וסיוע קבע להם". ללא שיתוף המנהיגים הערבים במשימה, לא היה מצליח המושל לגרש כמה אלפי פליטים פנימיים תוך חודשיים [צלם לא צוין, לשכת העיתונות הממשלתית, 6.5.1949]

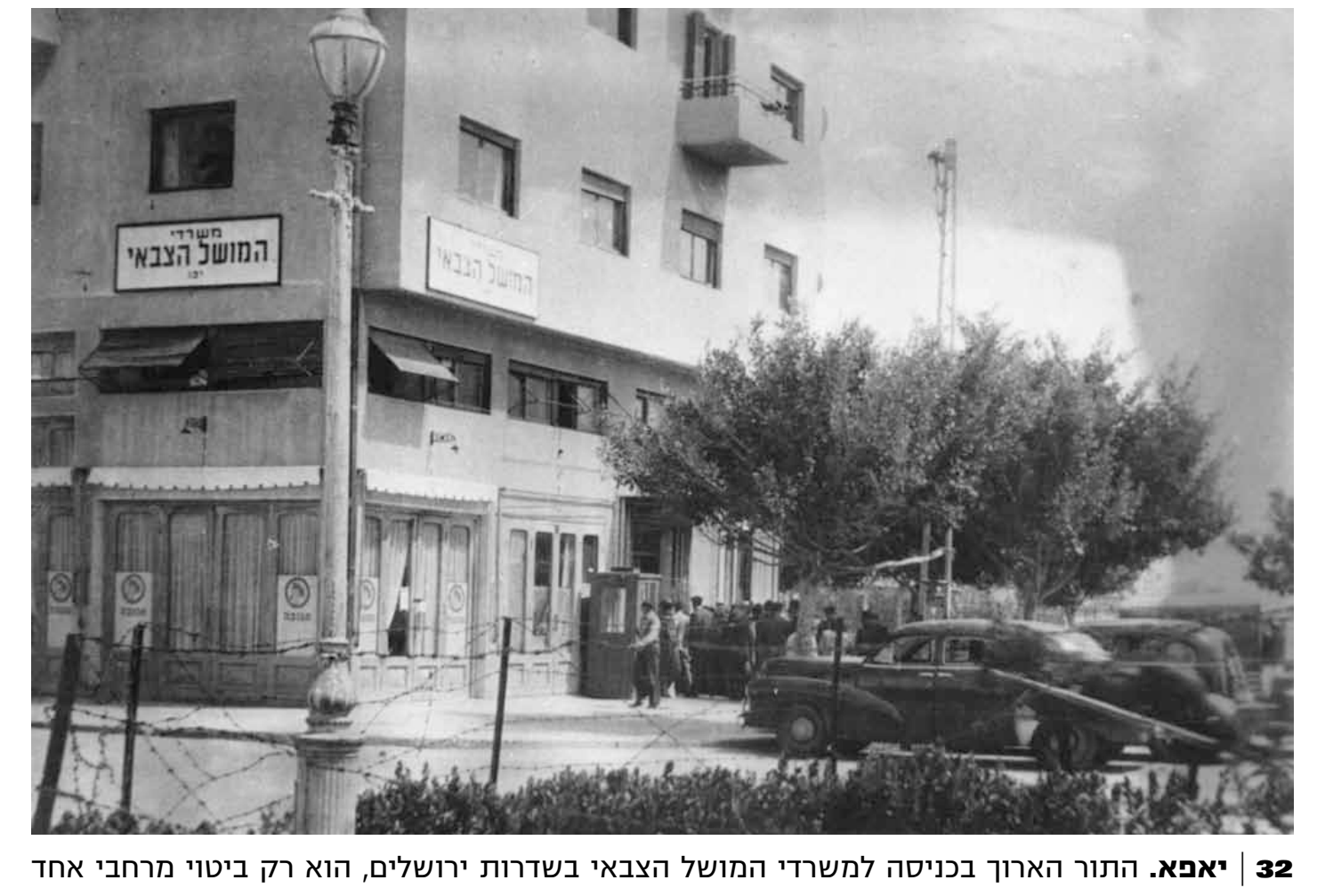

32 | יפאּ. התור הארוך בכניסה למשרדי המושל הצבאי בשדרות ירושלים, הוא רק ביטוי מרחבי אחד לניהול הצבאי של העיר לאחר כיבושה. התווספו לו הפרדה בין גברים לנשים, ריכוז גברים במתחם מיוחד, מסדרי זיהוי, חסימת חנויות, פרישה של גדרות תיל לאורך המדרכות, תחימת אזורים, חלוקת (או מניעת) רשיונות והבחנה בין אזור אזרחי פתוח לצבאי סגור. הממשל הצבאי, שהתמקם במשרדו של ראש העיר הערבי והיה מופקד על ניהול האוכלוסיה הערבית, עסק למעשה בויסות תנועתה אל ומהמרחב הציבורי הפתוח שהיה בשליטה של האזרחים היהודים. הוויסות נועד למנוע מהם מלהשתתף כשחקנים שווים כמו היהודים בחלוקת המשאבים, הנכסים ויתר הטובין. בעודם נאבקים על השגת רשיון תנועה לצד אחד של העיר או על יציאה מגטו עג'מי, מרבית רכושם נבזז או מחולק לאחרים [צלם ותאריך לא צוינו, ארכיון צה"ל ומערכת הבטחון]

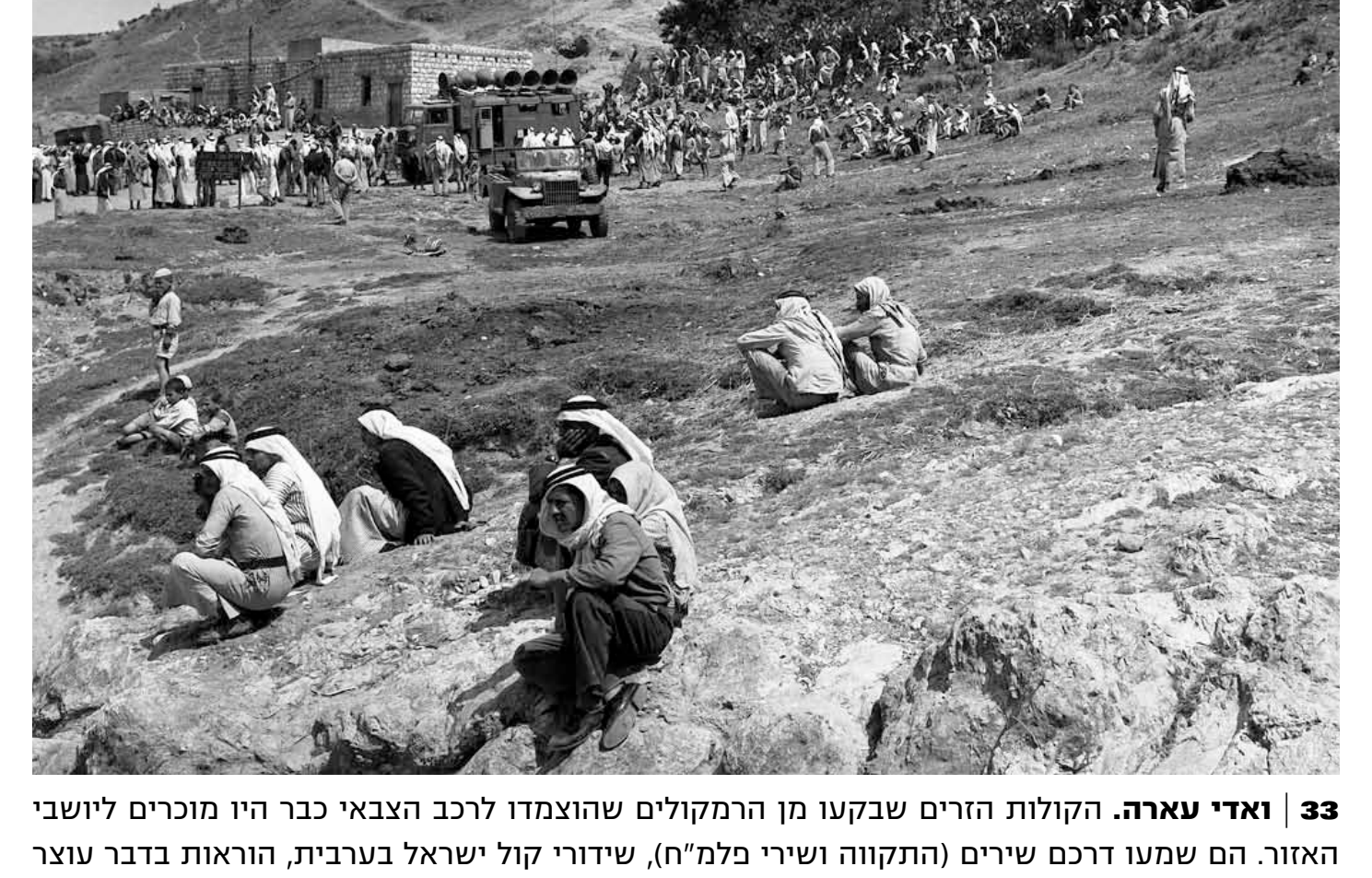

33 | ואדי עארה. הקולות הזרים שבקעו מן הרמקולים שהוצמדו לרכב הצבאי כבר היו מוכרים ליושבי האזור. הם שמעו דרכם שירים (התקווה ושירי פלמ"ח), שידורי קול ישראל בערבית, הוראות בדבר עוצר והפסקתו, ועוד מיני צווים כמו למשל הוראה לצאת מן הבתים על מנת לאפשר לממשל הצבאי החדש להתמקם בעיר בבתים שנבחרו על ידו בקפידה [צלם: בנו רותנברג, גנזך המדינה, מאי 1949]

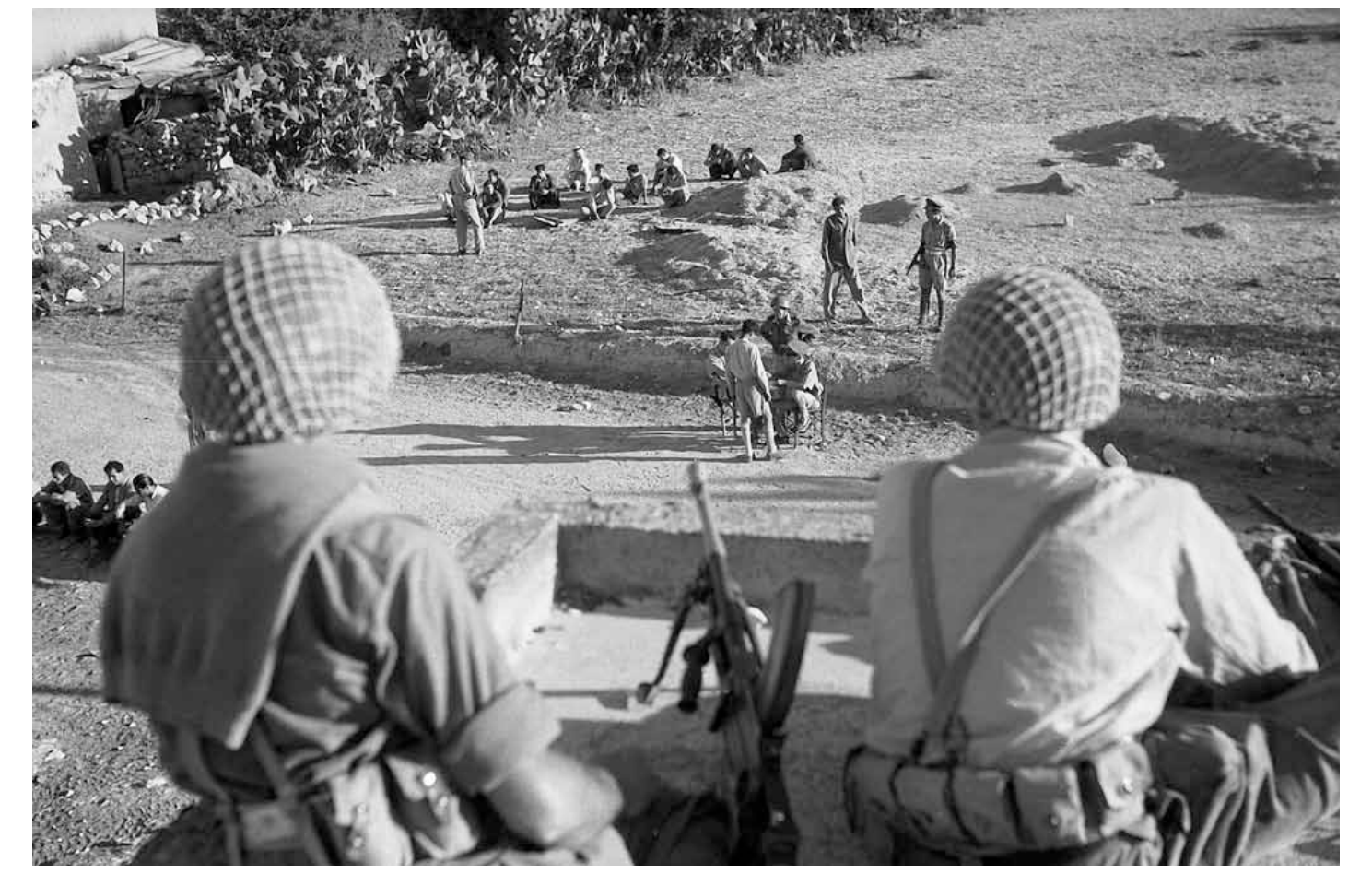

34 | אל־נאצ'רה. במרחב הפתוח, למול שני חיילים היושבים על כסאות וכשהם תחת הכוונת של רובים המופנים לעברם מעמדת תצפית גבוהה יותר, נדרשים תושבי אל־נאצ'רה והאזור להתפקד ולמסור את הנשק שברשותם. ככל הנראה מדובר במפקד המקומי שנערך באל־נאצ'רה בסוף אוגוסט ושאמור היה לזהות את האוכלוסיה הנוכחת בעיר (13,609 תושבים קבועים ו־4,185 פליטים) ולהבחינה מזו שעלולה לבקש לשוב אליה [צלם: בנו רותנברג, גנזך המדינה, 1948]

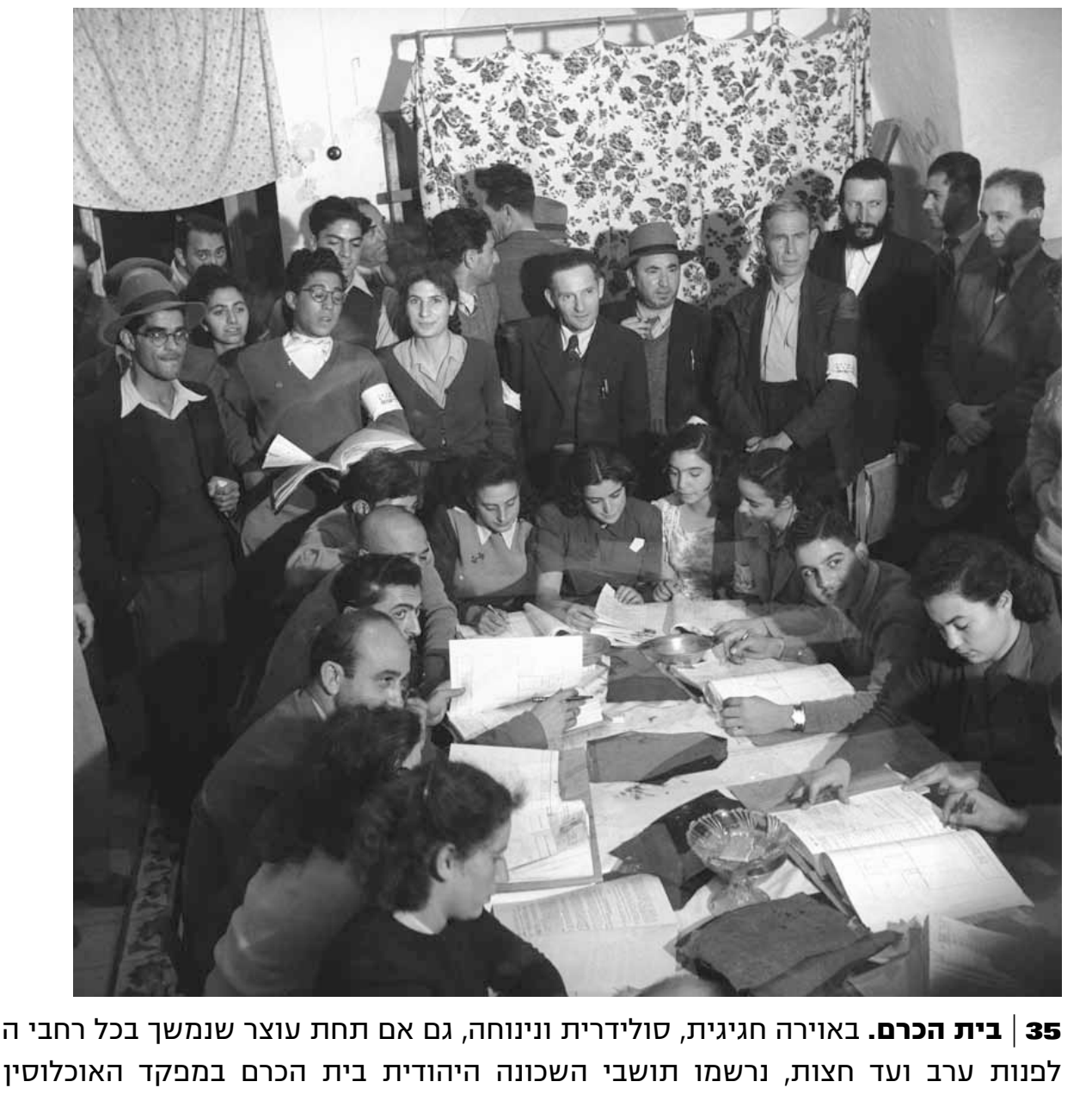

35 | בית הכרם. באוירה חגיגית, סולידרית ונינוחה, גם אם תחת עוצר שנמשך בכל רחבי המדינה מחמש לפנות ערב ועד חצות, נרשמו תושבי השכונה היהודית בית הכרם במפקד האוכלוסין הראשון. בין המתפקדים היושבים סביב לשולחן פזורים "פקידי הרישום", כפי שמאפיין אותם סרט הזרוע, ומסייעים לאלה המתקשים במילוי הטפסים [צלם: יהודה איזנשטרק, ארכיון צה"ל ומערכת הבטחון, נובמבר, 1948]

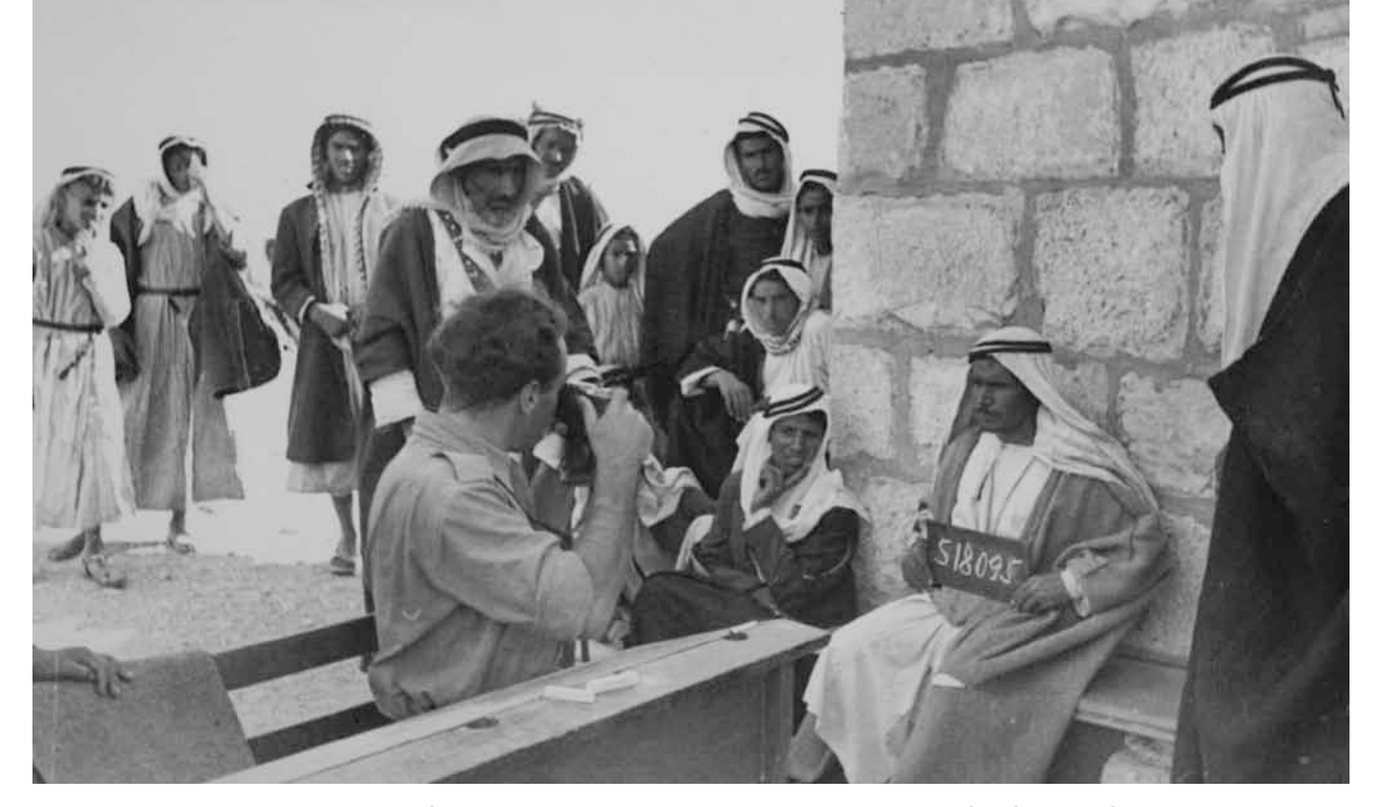

הכיתוב הרשמי של הקק"ל: "לאחר רישום התושבים הבדואים בנגב מצטלמים כשמספר הרישום בידם".

36 | "הנגב". לכל אזרח במדינה יש מספר רישום, אך רק אסירים נדרשים לפעמים להצטלם עם מספר הרישום על חזם. אולי מחשש שהכאפייה לא תאפשר להם לזהות את פניהם של המצולמים, קבעו השלטונות כלל מיוחד ביחס לבדואים. פנים לא מוכרות, ביישובים לא מוכרים. בתעודות הזהות שלהם הם אינם רשאים לכתוב את כתובתם המדוייקת, אולם כדי שהשלטון יוכל בכל זאת לזהותם, הם מצולמים כאסירים עם מספר זיהוי על החזה. הדיוקן שלהם צולם במרחב הפתוח, כשהם חשופים למבטם של כולם, וגם זה בניגוד גמור לאינטימיות המסויימת שבה צלם ומצולם נפגשים לתצלום תעודת זהות [צלם: פרד צ'סניק, ארכיון הצילומים קק"ל, נובמבר 1949]

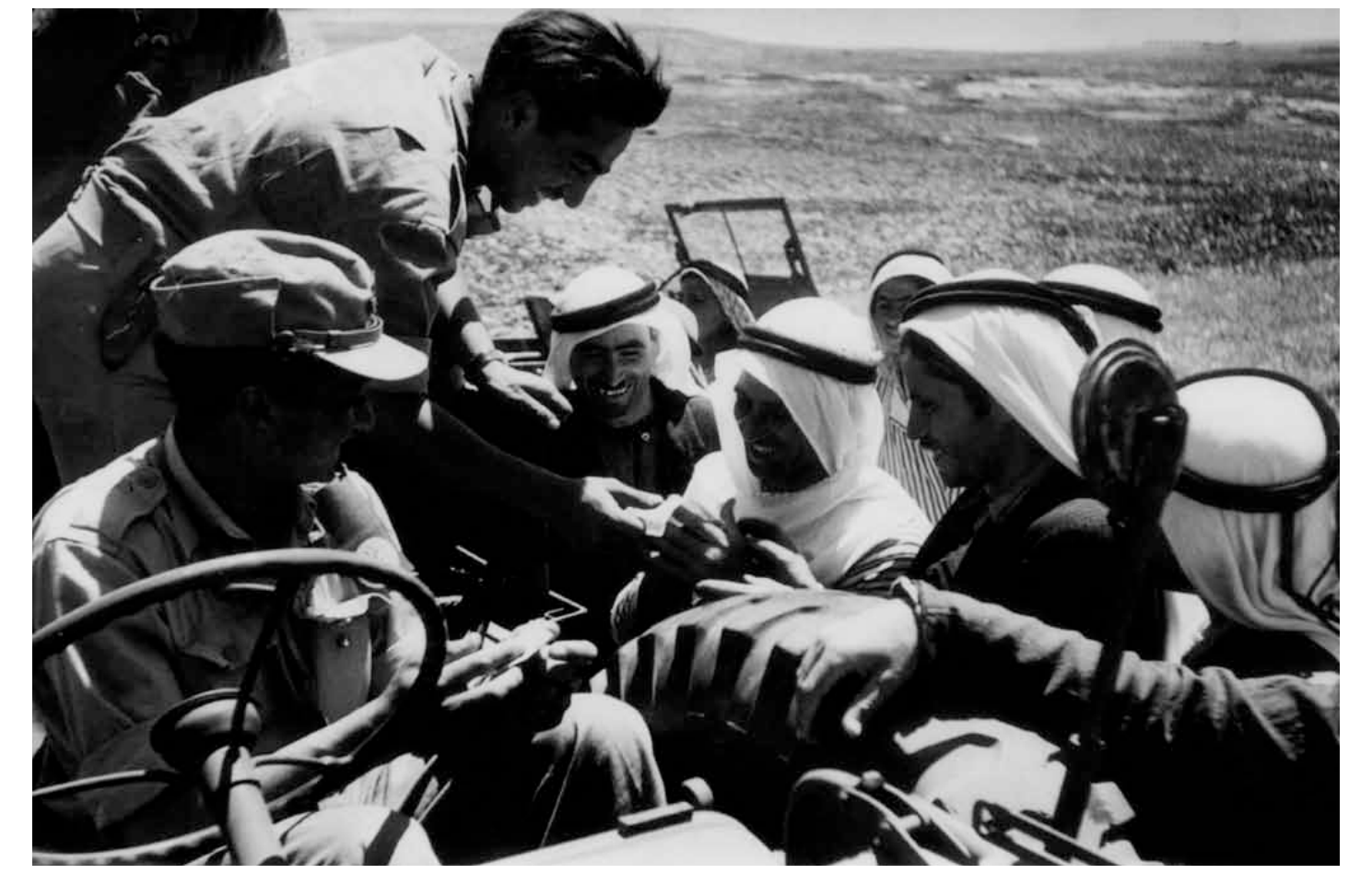

37 | כפר קאסם. כולם – אלה שמראים ואלה שמתבוננים – לא מצליחים לכבוש את הריגוש ואת בת הצחוק שעולה בפניהם למראה שטר הכסף החדש ששימש אותם מכאן ואילך. הם לא בהכרח היו קשורים לשטר כסף אחר קודם לכן ומדוע ילינו על החדש כל עוד אין הוא נהפך סמל לאפלייתם [צלם לא צוין, לשכת העיתונות הממשלתית, 06.05.1949]

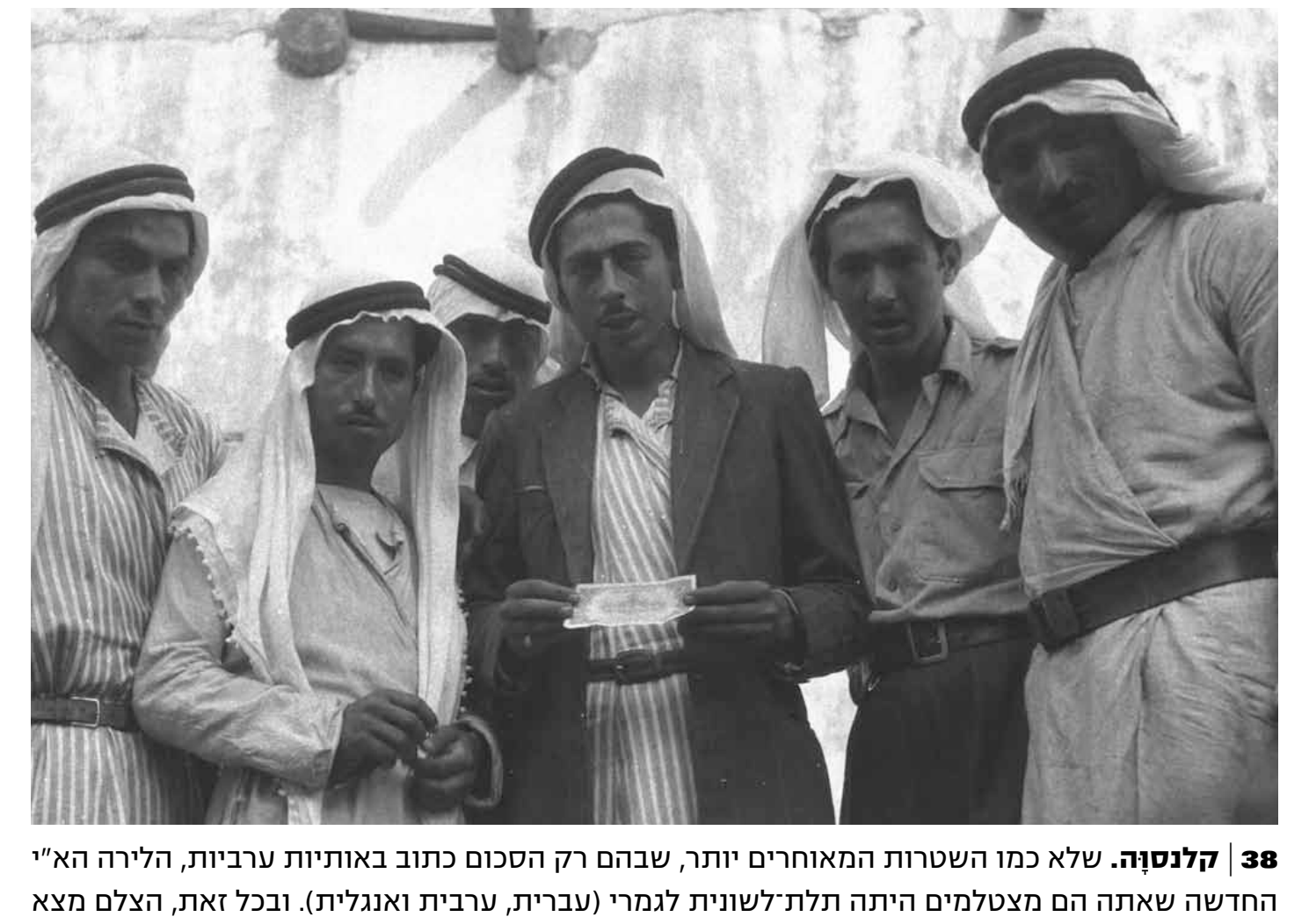

38 | קלנסוה. שלא כמו השטרות המאוחרים יותר, שבהם רק הסכום כתוב באותיות ערביות, הלירה הא"י החדשה שאתה הם מצטלמים היתה תלת־לשונית לגמרי (עברית, ערבית ואנגלית). ובכל זאת, הצלם מצא אטרקציה בכך שפלסטיני יאחז למול המצלמה בשטר ישראלי [צלם לא צוין, לשכת העיתונות הממשלתית, 06.05.1949]

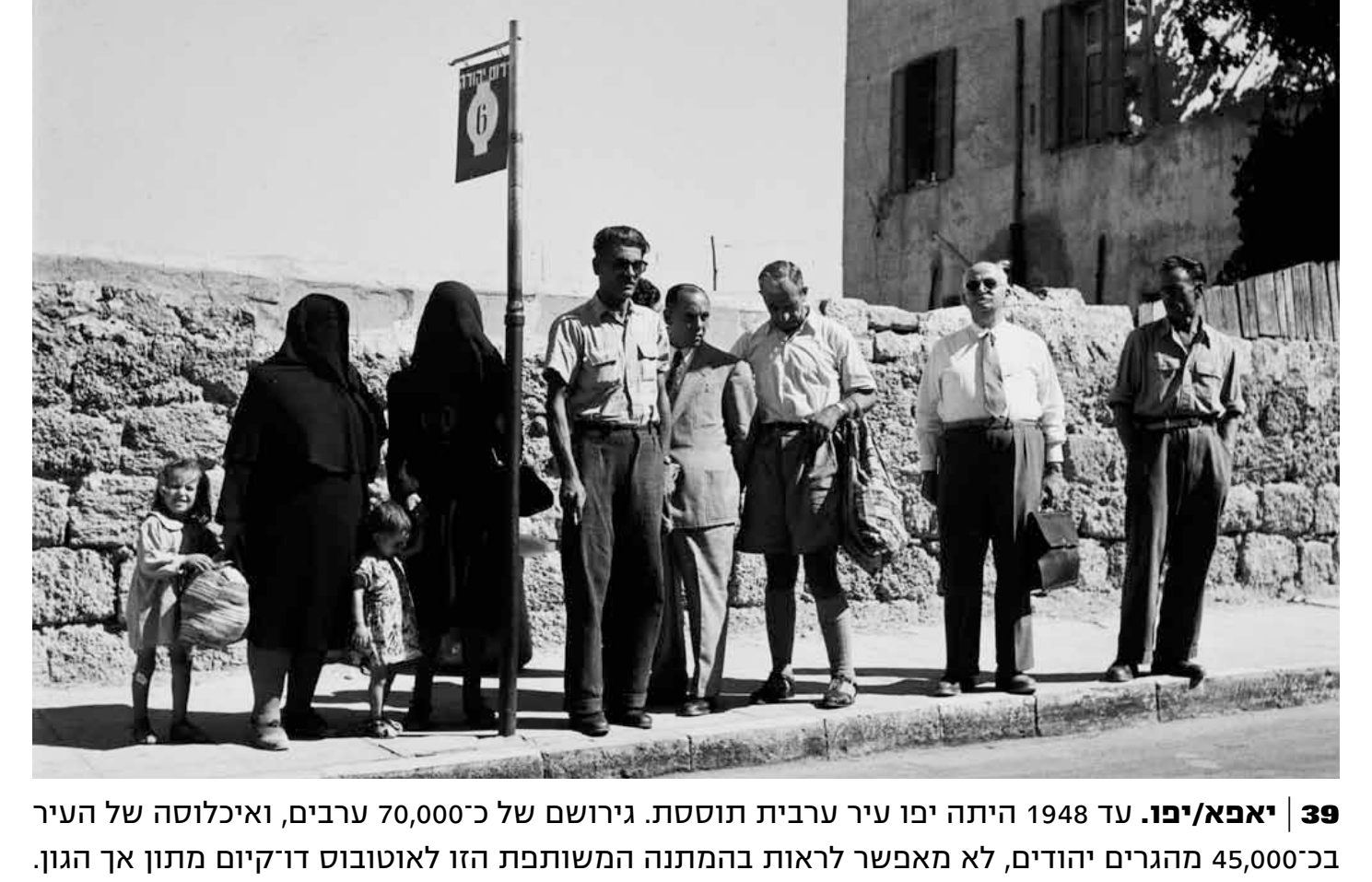

39 | יאפא/יפו. עד 1948 היתה יפו עיר ערבית תוססת. גירוש של כ־70,000 ערבים, ואיכלוסה של העיר בכ־45,000 מהגרים יהודים, לא מאפשר לראות בהתמנה המשותפת הזו לאוטובוס דו־קיום מתון אך הגון. העיר היתה פתוחה לתנועתם של המהגרים היהודים, בעוד ש־5,000 הערבים שחיו בה אחרי הכיבוש, (חלקם יפואים וחלקם פליטים מכפרי הסביבה שניתן לזהותם לפי הלבוש או המטפחת כמו הנשים בתמונה) רוכזו בתוך המתחם הסגור של עג'מי שהיה נתון תחת ממשל צבאי. כל יציאה מהמתחם הזה הצריכה רשיון מיוחד [צלם: זלוטן קלוגר, לשכת העיתונות הממשלתית, 01.03.1949]

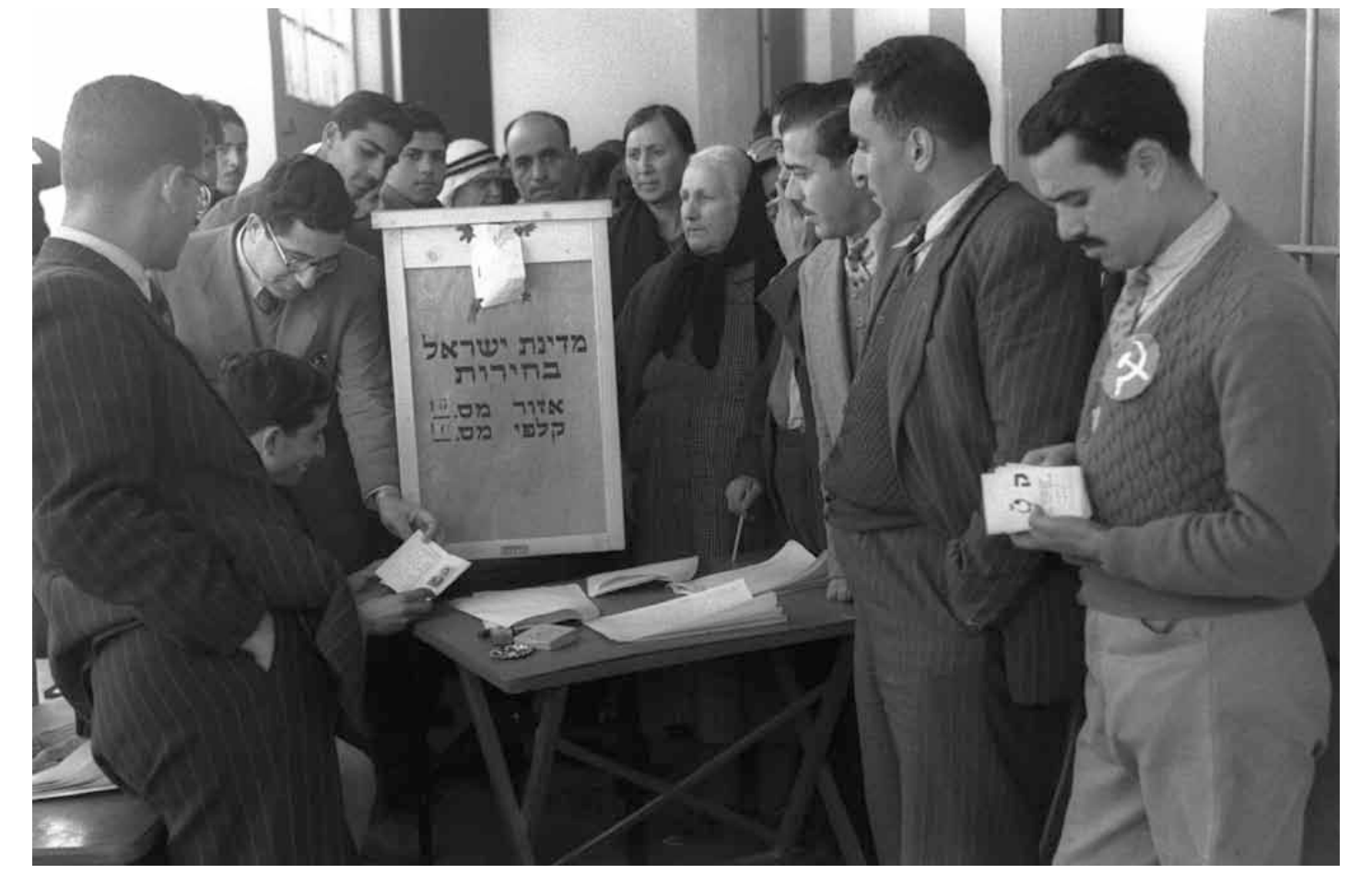

40 | אל־נאצ'רה. ביום הבחירות שאמור להיות חגה של הדמוקרטיה, המושל הצבאי, שהשתתף במאמצים הגלויים והסמויים להרחיק את התושבים והפליטים ממגע עם המפלגה הקומוניסטית, התיר לאיש מטעם המפלגה לעמוד בפתח הקלפי עם סמל המפלגה על דש בגדו ופתקים בידיו. לשאלתו של ראש המפלגה הקומוניסטית מדוע לא תותר תעמולה בעיר, ענה לו שר הפנים: "זאת הפעם הראשונה שבה שלטון נותן זכות בחירה לבני עם הנמצא במצב מלחמה עמו. לכן גם אם התושבים הערבים במדינה נהנים מכל הזכויות האזרחיות, תמנע מהם תעמולה חופשית, כמקובל בצבא". הרעיונות של המפלגה הקומוניסטית וניתוח המציאות שראשיה הציעו ואשר את התפשטותם בעיקר בקרב האוכלוסיה הערבית ביקש בן גוריון למנוע, היו בבחינת איום על התמונה האחידה יחסית שצוירה בכל מקום אודות התנאים להיווצרותו של משטר יהודי. אולם גם ללא תיווך המפלגה הקומוניסטית, ולמרות שהם נושלו מהניהול המוניציפלי העצמי של ענייניהם בו הם היו מורגלים, אף אחד מהם לא חשב שטיהור אתני מצמיח משטר דמוקרטי [צלם לא צוין, לשכת העיתונות הממשלתית, 25.01.1949]

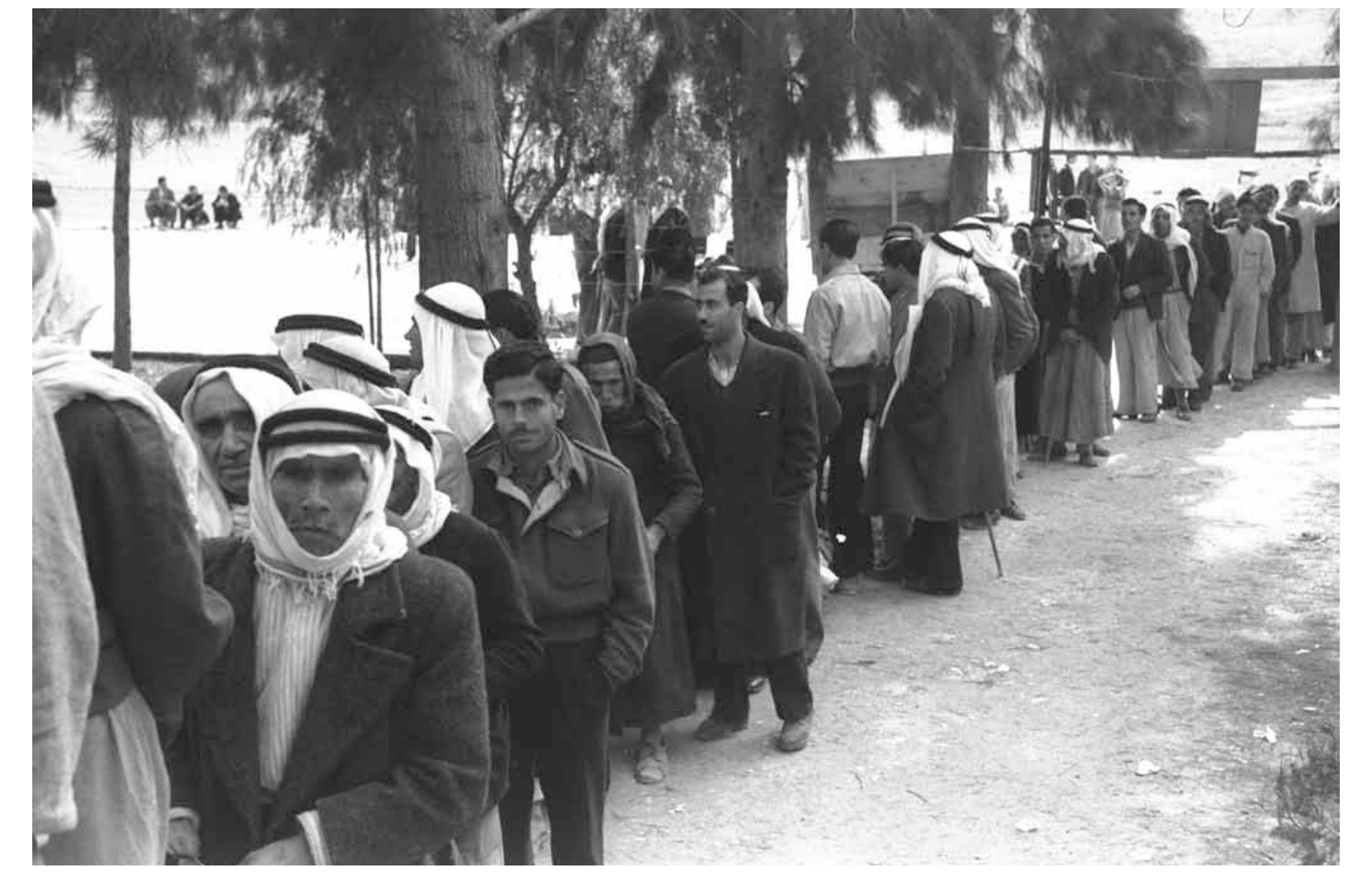

41 | אל־נאצ'רה. הם מגיעים לבחירות ומקווים להשפיע. אולם גם כאשר קולם נספר, תוצאות הבחירות הראשונות למדינת ישראל יהיו בבואה של השינוי האלים של המבנה הדמוגרפי של האוכלוסיה המקומית – עקירה של 80% מהאוכלוסיה הערבית אל מחוץ לגבולות המדינה החדשה ויצירת רוב יהודי מוחץ [צלם לא צוין, לשכת העיתונות הממשלתית, 25.01.1949]

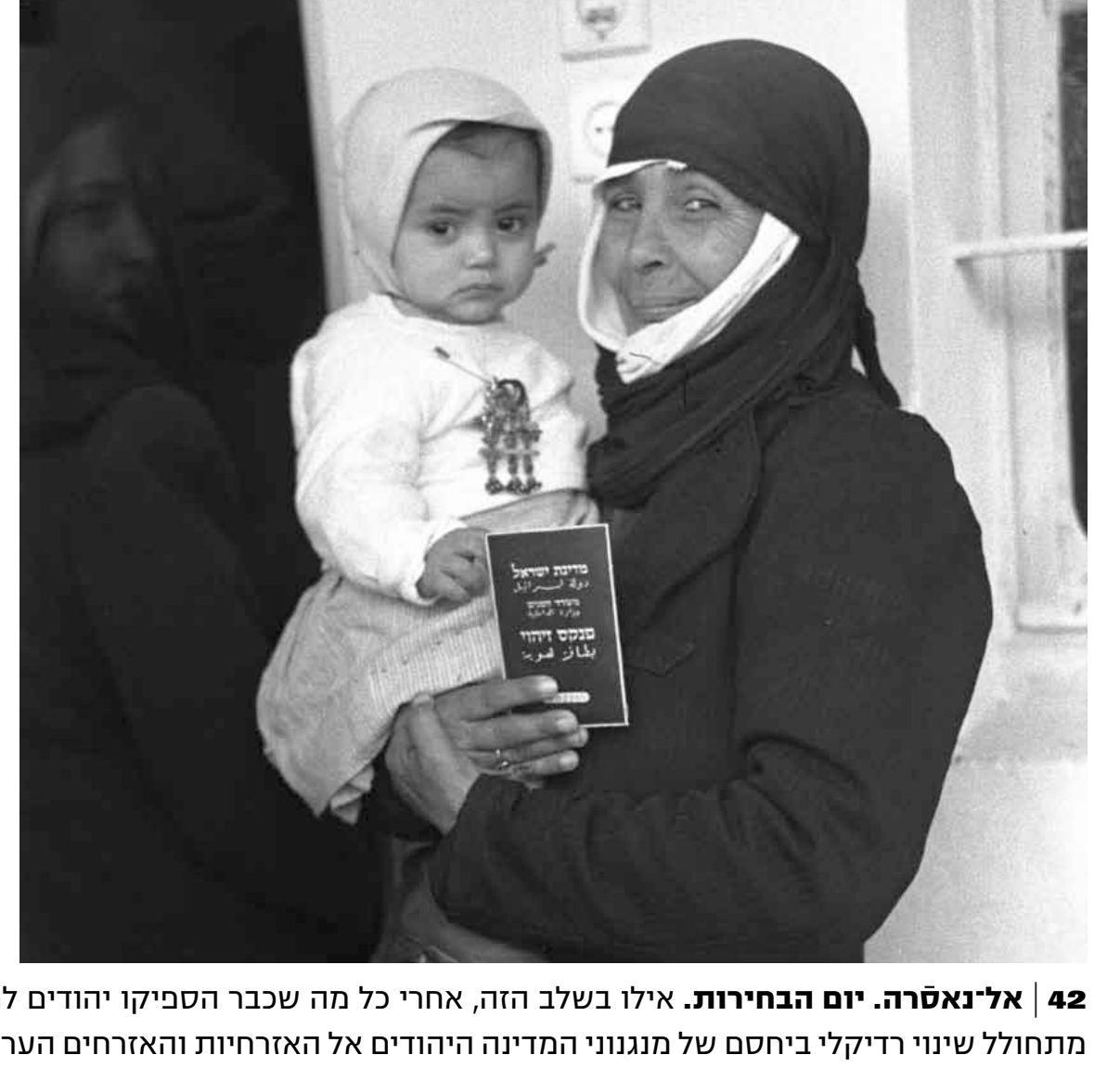

42 | אל־נאצ'רה. יום הבחירות. אילו בשלב הזה, אחרי כל מה שכבר הספיקו יהודים לחולל לערבים, היה מתחולל שינוי רדיקלי ביחסם של מנגנוני המדינה היהודים אל האזרחיות והאזרחים הערבים, ופקידיהם היו מכירים בזכאותם הבלתי מותנית של תושבי הארץ הערבים לאזרחות ולא נוהגים באזרחות כבמתת חסד שהם מחלקים, אפשר היה לקרוא את התצלום הזה אחרת. אולי אפשר היה אף להתפעל מן העובדה שעל הכריכה נכתב בערבית ובעברית, בגודל אות זהה, שזהו פנקס זיהוי [צלם לא צוין, לשכת העיתונות הממשלתית, 25.01.1949]

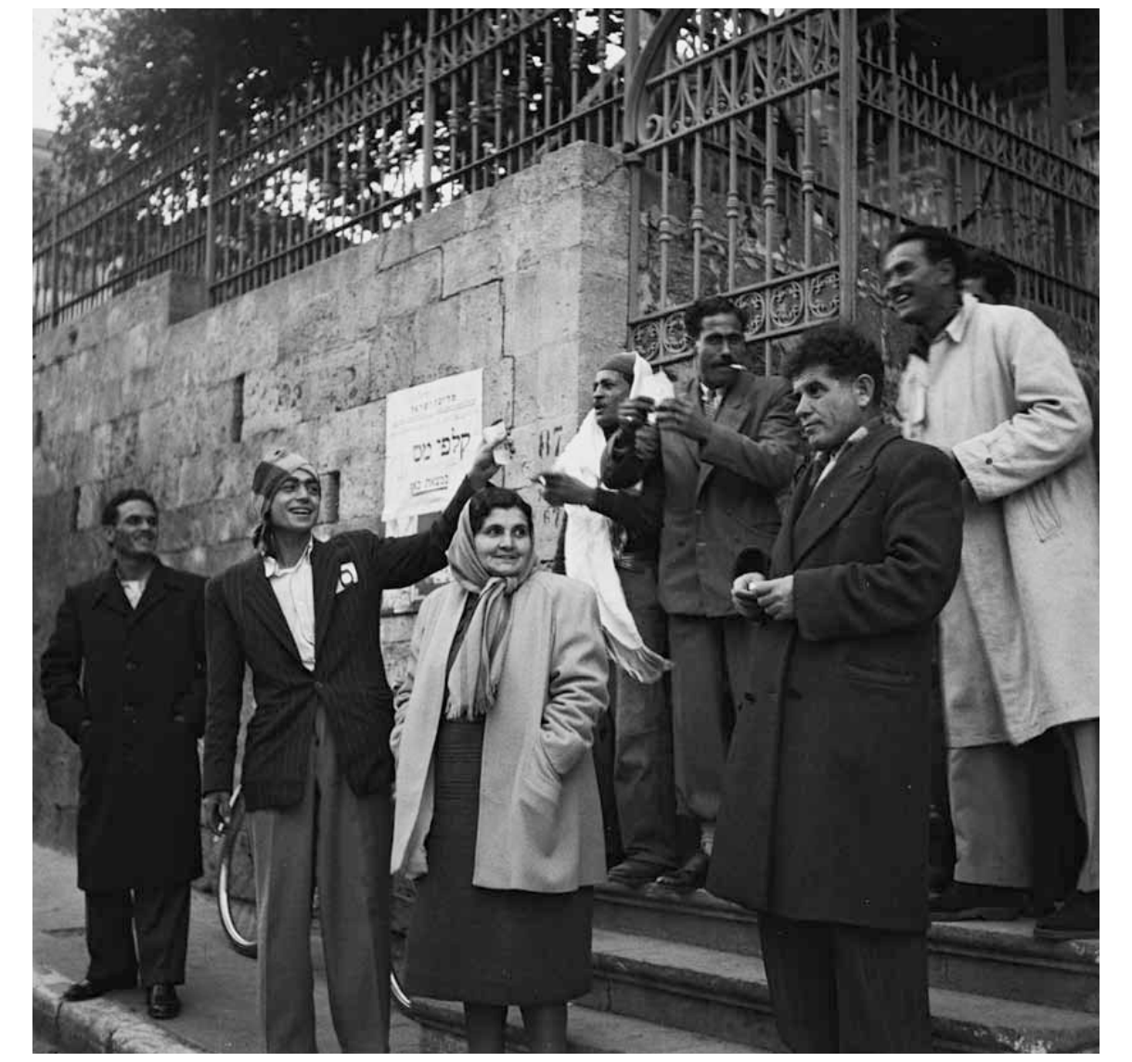

43 | יאפא/יפו. בחירות לכנסת הראשונה. יהודים וערבים, עומדים מחוץ לקלפי בחדווה אזרחית ומזמינים את העוברים והשבים שמגיעים למקום לבחור בשביל הרשימה שהם עומדים שם כנציגיה. בידיו של אחד פתק עם האות "ס" – "האיחוד הארצי של הספרדים ועדות המזרח", בידיו של הגבר העומד על המדרגות פתק עם "יא" – הגוש העובד הערבי (אלכתלה אלעאמלה). המראה העירוני של ערבים בחליפות במרחב הציבורי הפך נדיר אחרי החרבת הערים הפלסטיניות, והדימוי שהפיצה העתונות היתה בעיקר של פלחים נחשלים [צלם: דוד אלדן, לשכת העתונות הממשלתית, 25.1.1949]

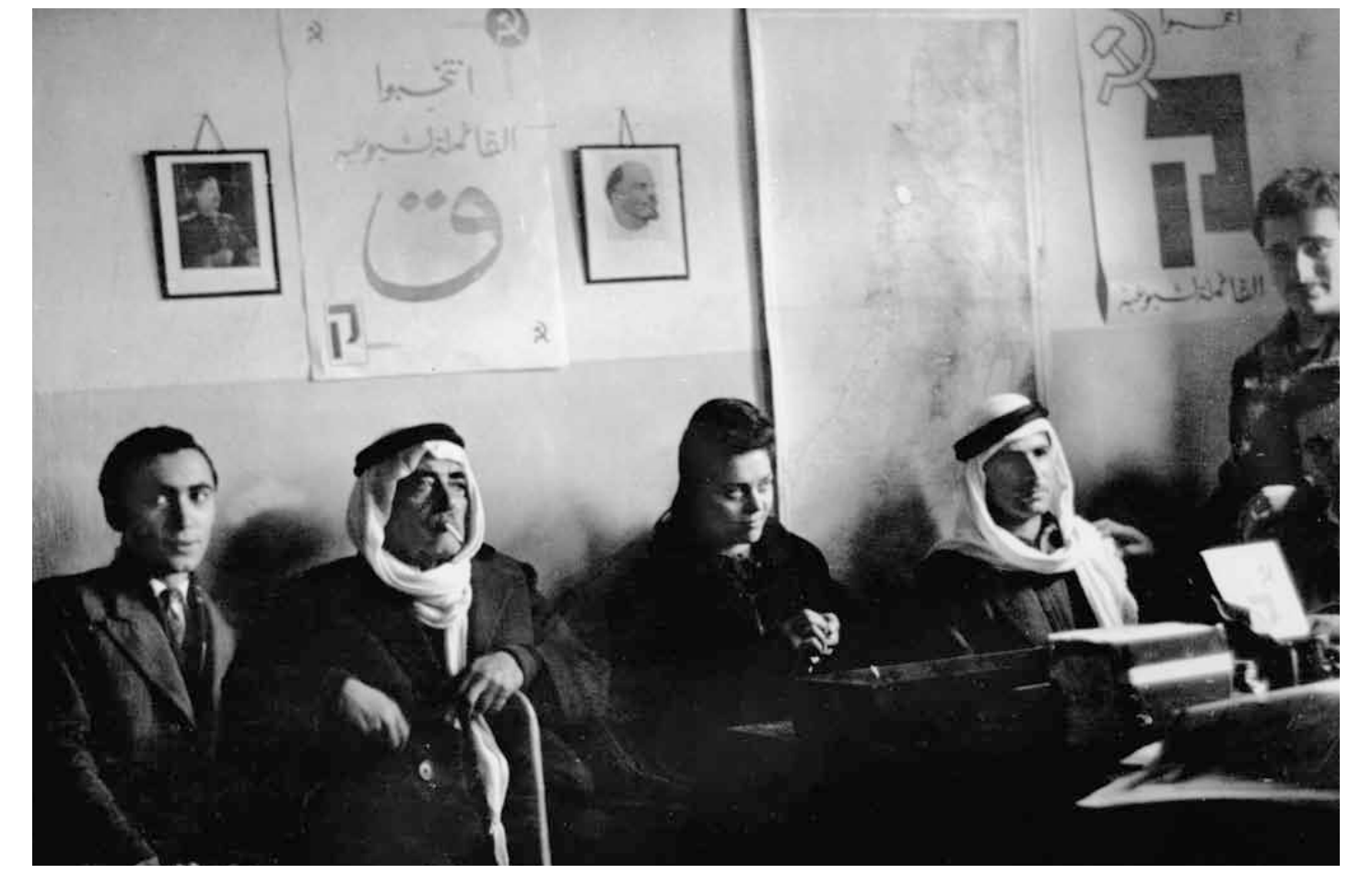

44 | יום הבחירות לכנסת הראשונה. מתחת לכרזות בערבית, דיוקנאות של לנין וסטלין ומפה של פלשתינה־א"י, יושבים חברי המפלגה הקומוניסטית במשרדם ונערכים לבאות. הם חלקו חזון משותף: מדינה דו־לאומית או קונפדרציה של שתי מדינות שתבטא הכרה ב"זכותם של שני העמים לעצמאות בפלשתינה אחידה, חופשית ודמוקרטית, מושתתת על עקרון שוויון מלא של זכויות אזרחיות, לאומיות ופוליטיות". עם הקמת מדינת ישראל החזון הזה נחל תבוסה גמורה. התעקשותם להציל את החזון ולהמשיך לפעול מתוך שיתוף פעולה ממשי של ערבים ויהודים הגלתה אותם לשולי המפה הפוליטית ולפעמים מחוצה לה [צלם לא צוין, הארכיון הציוני המרכזי, 1949]

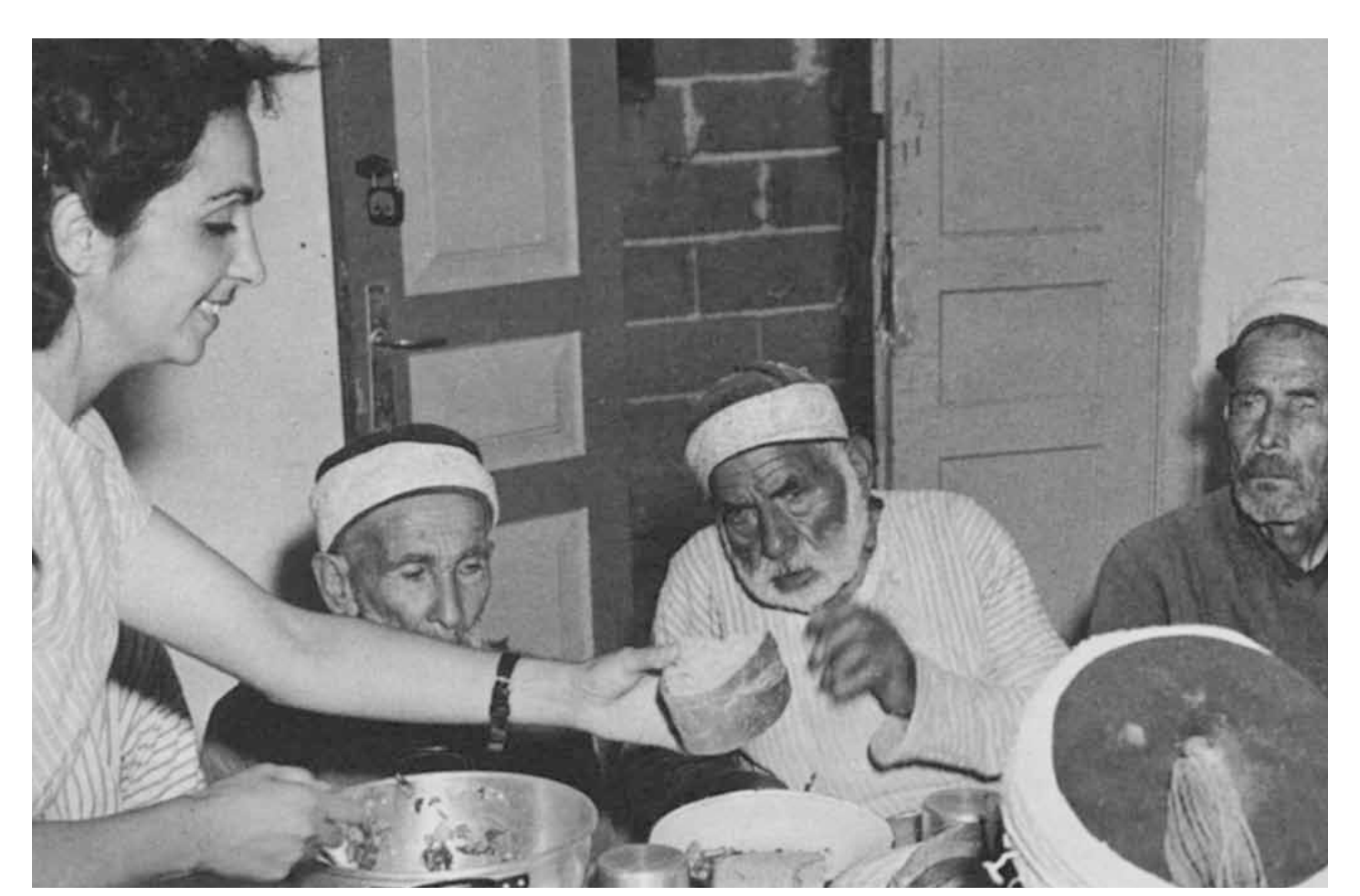

45 | אל־רמלה. עיוורים היו חלק מרשימות "מחוסרי כל ברמלה" (שכללה גם חולים, זקנים, נכים ונשים מטופלות בילדים) שהוכנו על ידי פקיד משרד המיעוטים שקרא לממונים עליו לדאוג להם בדחיפות "לאספקת חינם". "נרשה לעצמנו להפנות את תשומת לבכם על תכיפות העניין", כתב הפקיד במכתבו "משום שמשפחות אלו נשארו ללא שום מקורות מחייה וכל יום מעמיד אותם על סף של ניוון גמור". תמונות של "משפחות שממש גוועות ברעב" כמו שתואר מצבן בתזכיר פנימי, לא נמצאו בארכיונים. נמצאו רק תמונות כמו זו שצולמו בנקודות הזנה בעיר בהן נראית עובדת סעד מגישה מזון. חיוכה הרחב למצלמה מצמרר על רקע פניהם חמורי הסבר של העיוורים המקבלים כעת קיצבת מזון מן המדינה. ייתכן והם אינם מחייכים רק משום שלא הבחינו במצלמה [1948, תצלום נסרק מאלבום תצלומים ("הגדולה בשנות חיינו") בעריכת בנו רוטנברג ובן אדיבונו]

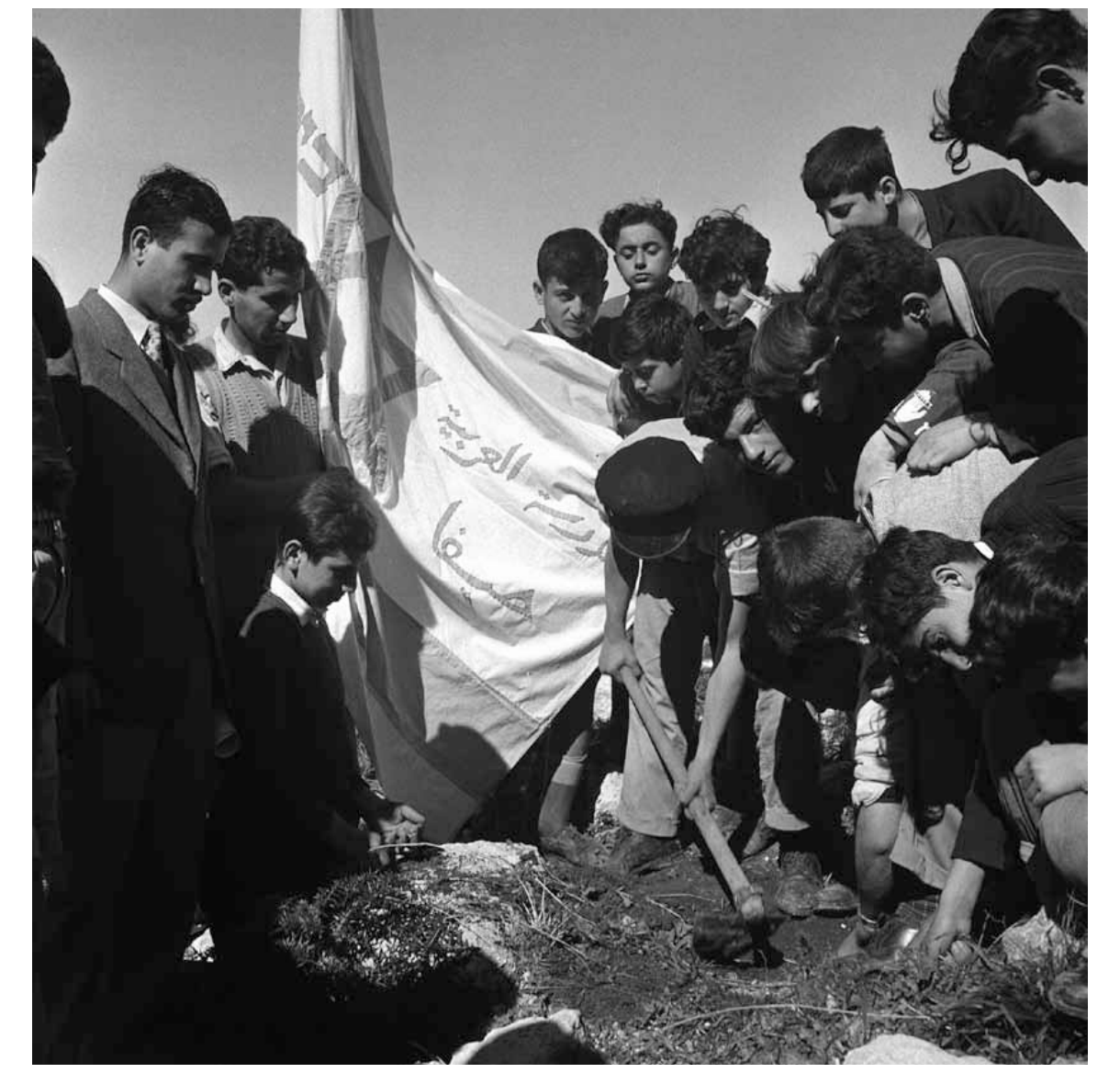

הכיתוב הרשמי של הקק"ל: "טקס הנטיעות בחיפה – ילדי המיעוטים, תלמידי בית הספר העירוני משתתפים בנטיעות".

46 | חיפא/חיפה. עוד לפני הקמת מדינת ישראל, יזמו מוסדות היישוב יזמו את ט"ו בשבט כיום של נטיעות ברחבי הארץ, שנועדו לבסס את הקשר של האוכלוסיה הלא־ילידית עם המקום. אחרי הקמת המדינה, כשלגופם חולצות לבנות חגיגיות, המשיכו ילדות וילדי ישראל להשתתף בטקס הנטיעות שרק לימים חלקם יגלו שהעץ שנטעו נועד לכסות את פשעי המקום ולקבור תחתיו את ההריסות. דגל המדינה עם שם בית הספר בכיתוב דו־לשוני, מסוכך על שיתופם של "ילדי המיעוטים" בטקס. נערים אלה שבתמונה, היו מבוגרים מספיק כדי לחוות את הטלטלה שעברה על חיפא כשגורשו ממנה כ־60,000 תושבים. כשהם מקובצים כך סביב המעדר ופותחים את האדמה, קשה שלא לדמיין את המאמץ שלהם להסתכל לתוך הבור כחלק מנסיון לגעת באותו אסון [צלם: רודולף יונס, ארכיון הצילומים קק"ל, פברואר 1950]

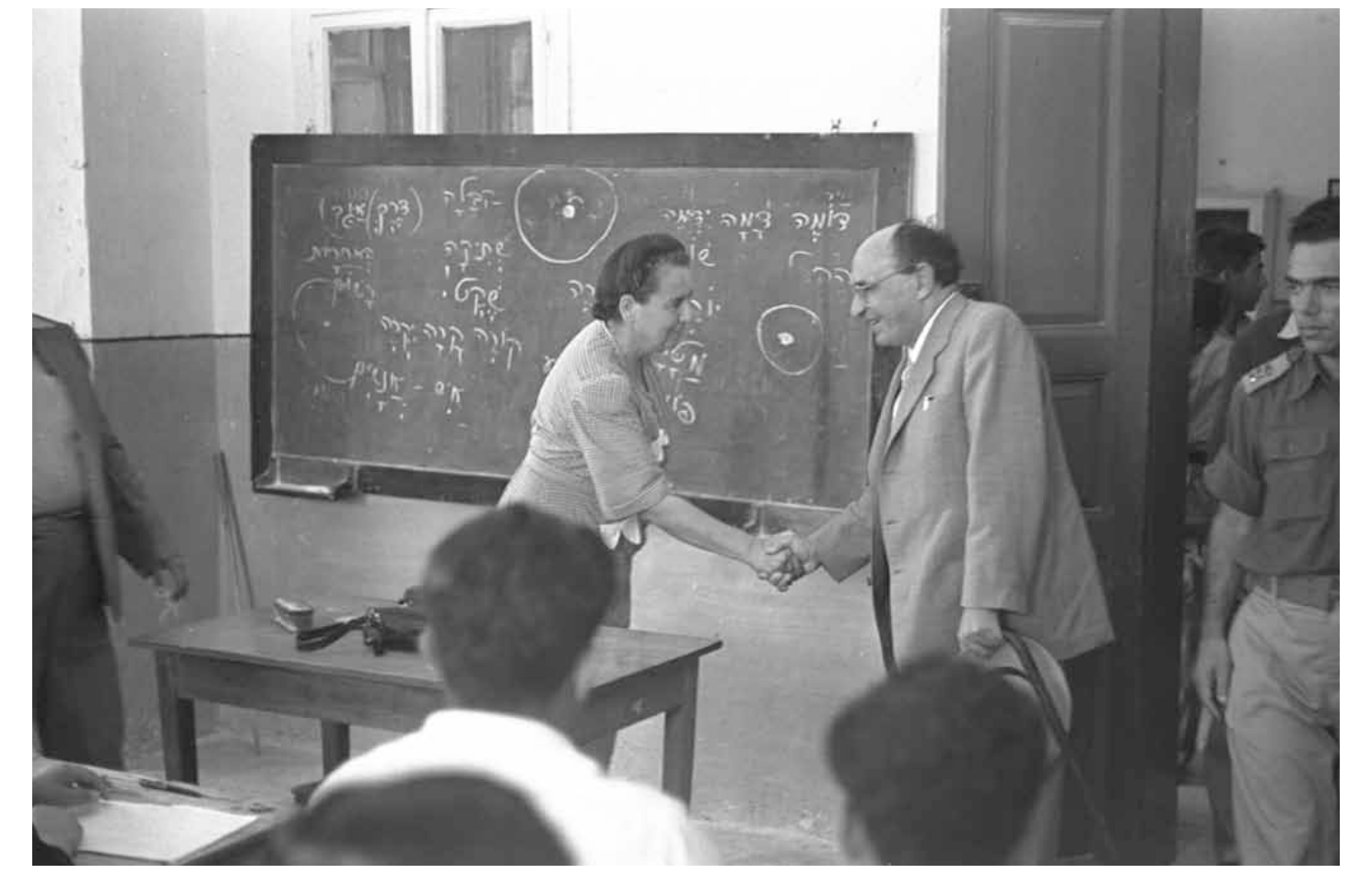

47 | אל־נאצ'רה. שר החינוך לוחץ את ידה של המורה המלמדת מורים ערבים את השפה העברית. הוראת העברית התנהלה בחסות ובפיקוח הממשל הצבאי שאחד מאנשיו נראה מימין. בשיעורי העברית לא השתתף אף מורה שהממשל הצבאי לא אישר את דיעותיו וקבע שאין לחשוד בו בחוסר נאמנות למדינה [צלם: לא צוין, לשכת העיתונות הממשלתית, 27.07.1949]

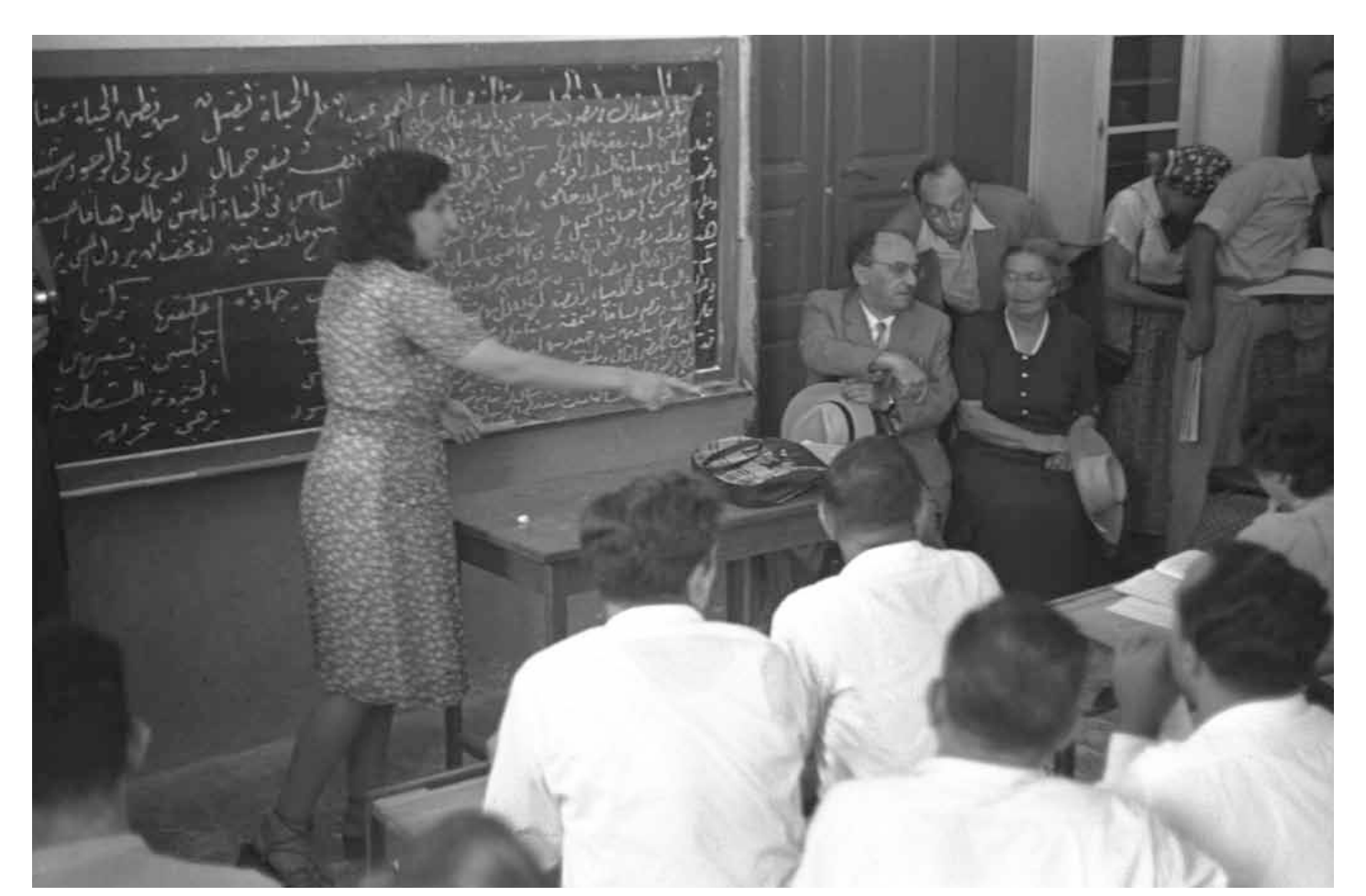

48 | אל־נאצ'רה. מורים יהודים בשיעור ערבית. שר החינוך ואשתו יושבים עם הגב אל הלוח. גם ששים שנה לאחר הקמת המדינה, מראה של יהודים שנרתמים ללימוד השפה הערבית נותר נדיר, בעוד שהפניית הגב לשפה הערבית, מאפיינת לא רק את ההנהגה הפוליטית אלא את מרבית האוכלוסיה. מכלל זה יש להוציא מיעוט שרואה את עתידו בקרב כוחות הבטחון והשפה הערבית היא כלי עבודה עבורו, כמו שזו היתה עבור המושל הצבאי של אל־נאצ'רה [צלם: לא צוין, לשכת העיתונות הממשלתית 27.07.1949]

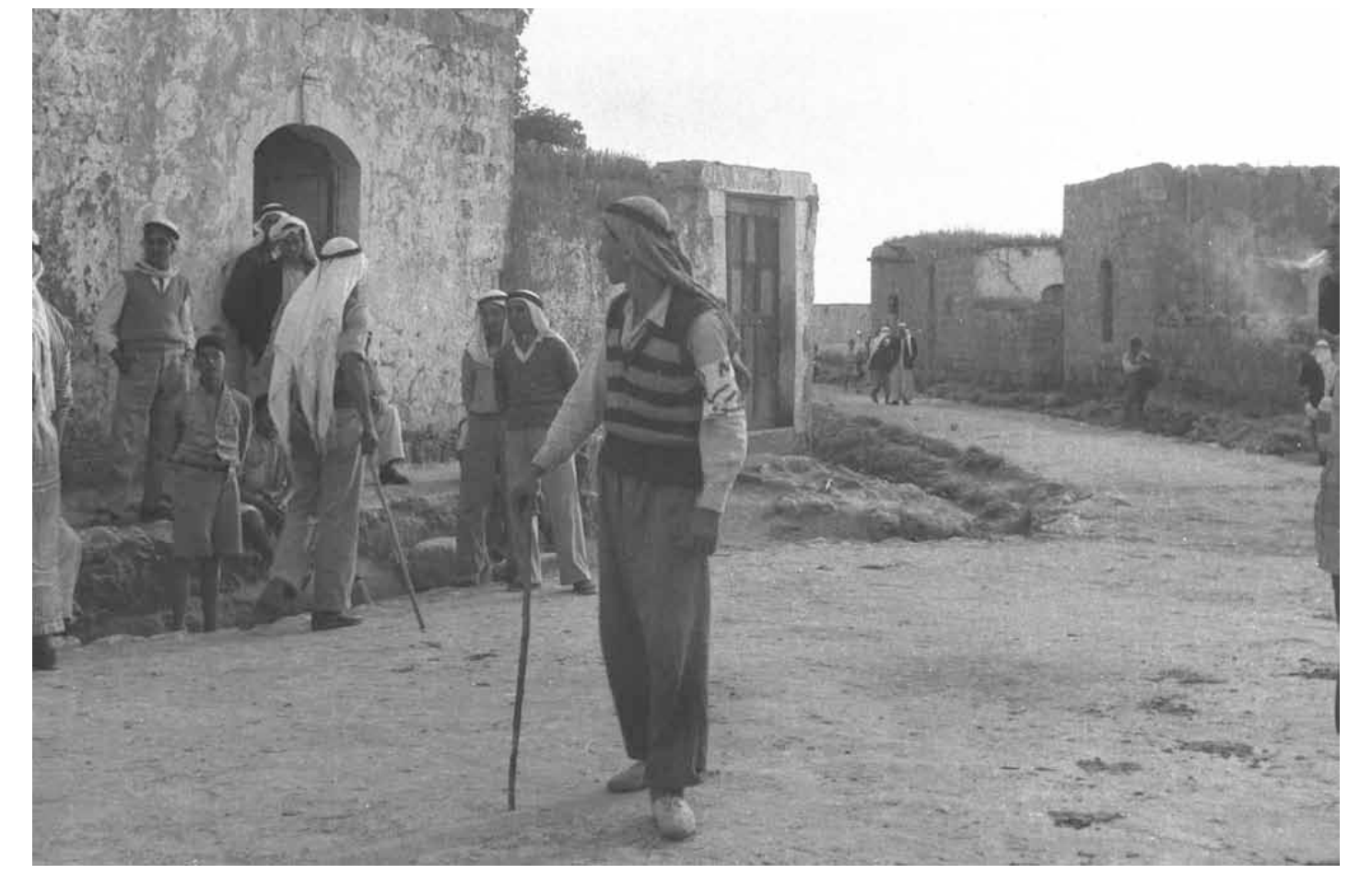

49 | קלנסוה. משימות השיטור והפיקוח שנדרשו מן השלטון בניהול אוכלוסית הנשלטים הערבים – שהמשטר החדש ייצג עבורה את החרבת החברה שלהם – היו גדולות מכוח האדם היהודי שניתן היה לגייס למילוין. כך, בחסות התפיסה הליברלית של שוויון והתפיסה המיליטריסטית של בטחון, שולבו הערבים כבר מן ההתחלה, גם אם באופן מתון, במערך הפיקוח והשליטה. המבט שנותן בהם אחד משלהם, כשעל זרועו סרט המזהה אותו עם מנגנוני המדינה, כבר לא יהיה אותו מבט. הממשל הצבאי הממנה אותו לתפקיד, מקווה שבשעת האמת, כשלכפר יחזור אחד ממגורשיו, כבר יהיה מחוייב דיו לשלטון כך שגם הוא יוכל לראות בפליט החוזר זר שהסתנן [צלם: דויד אלדן, לשכת העיתונות הממשלתית, 10.05.1949]

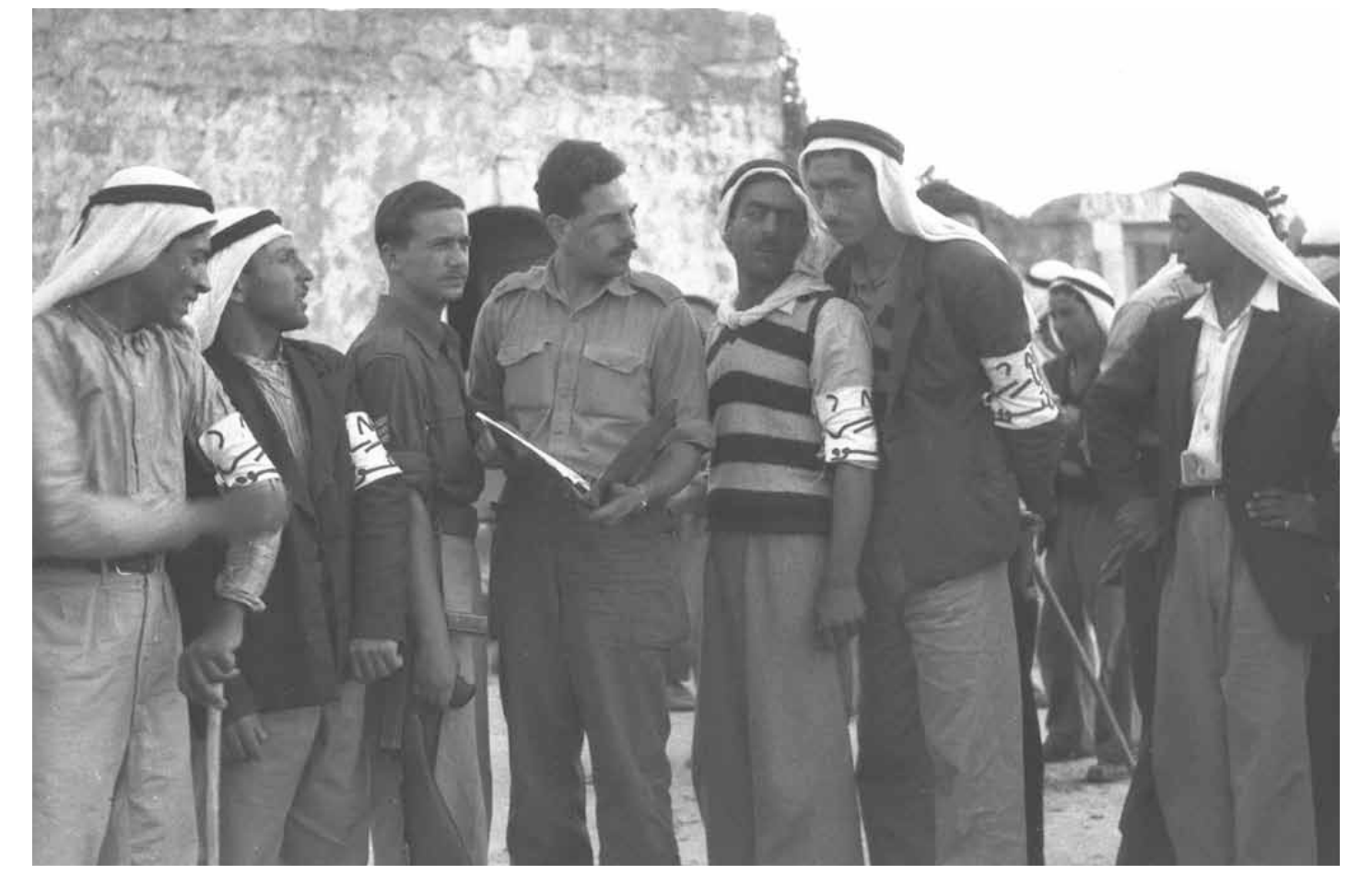

50 | קלנסוה. הגבר משמאל העונד את הסרט לזרועו אינו יכול לכבוש חיוך של התרגשות. בסממני הכוח, בסמכות שהם מקנים, יש לפעמים גם משהו מרגש. אלה העומדים מימין לקצין שמכניס אותם בסוד התפקיד החדש, נראים כלא בטוחים לגמרי בהנחיות, מתלבטים ביניהם אם מה שהם הבינו זה אכן מה שהקצין התכוון אליו. השומר מימין, מתעמק בסרט הזרוע של שכנו, מנסה אולי לחלץ ממנו את בבואתו שלו בתור שומר בממשל הצבאי [צלם: דוד אלדן, לשכת העיתונות הממשלתית, 10.05.1949]

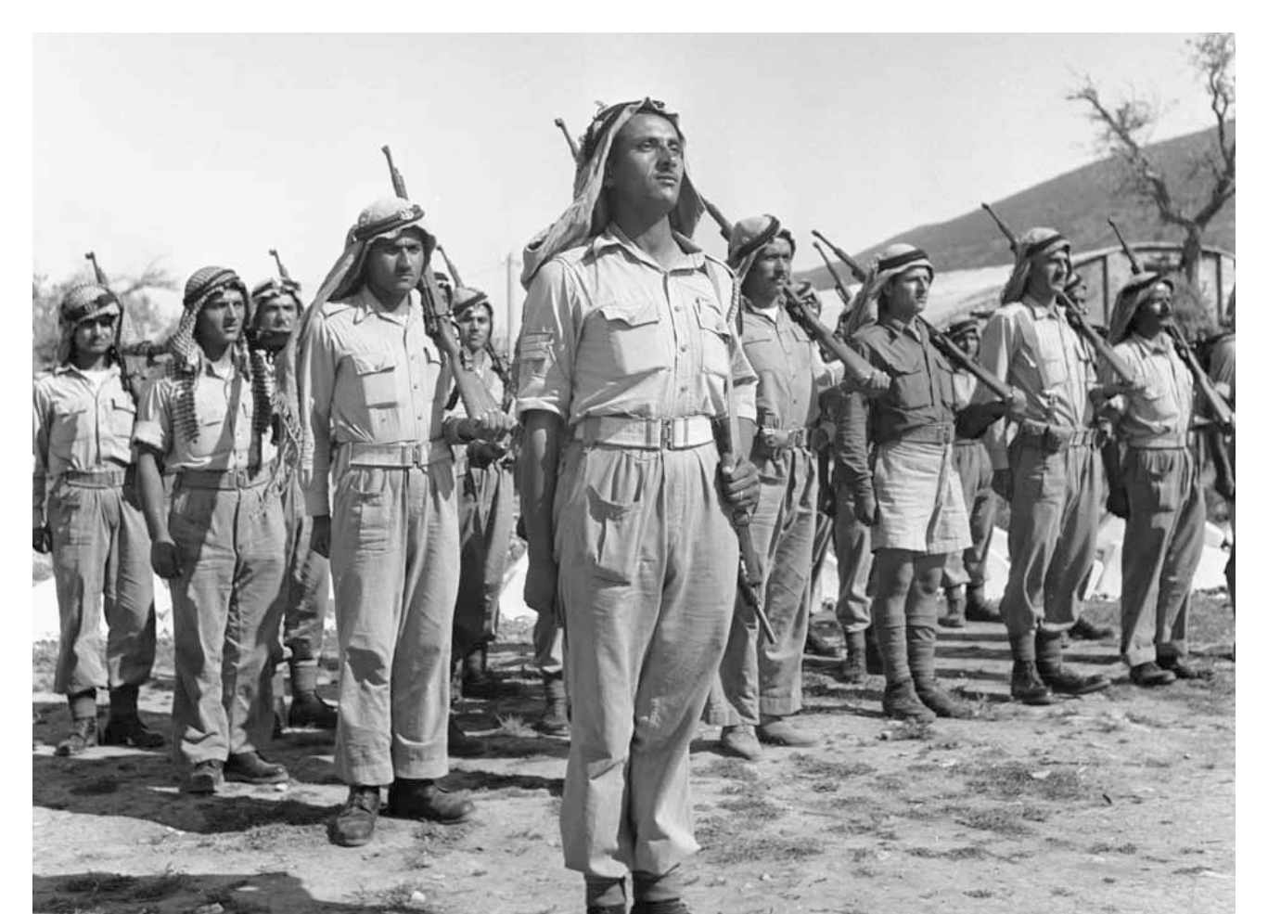

51 | גליל מערבי. התנדבותם של דרוזים, בדואים וצ'רקסים לשורות ההגנה החלה עוד ב־1947. באוגוסט 1948 פעילותם אוחדה תחת "יחידת המיעוטים" ומדי הצבא הישראלי שלגופם, אותם הם מבליטים במסדר כיאה לחיילים, כללו גם כאפיה מסורתית. זו שמרה אותם כל הזמן על הסף – לא ממש בפנים אבל גם לא בחוץ – וגם התפקיד שהוקצה להם היה שמירת הסף – איתור של פליטים פלסטינים המנסים לחזור לבתיהם וטיפול בהם כבמסתננים לא חוקיים שיש לגרשם [צלם: פרנק, ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, 01.06.1949]

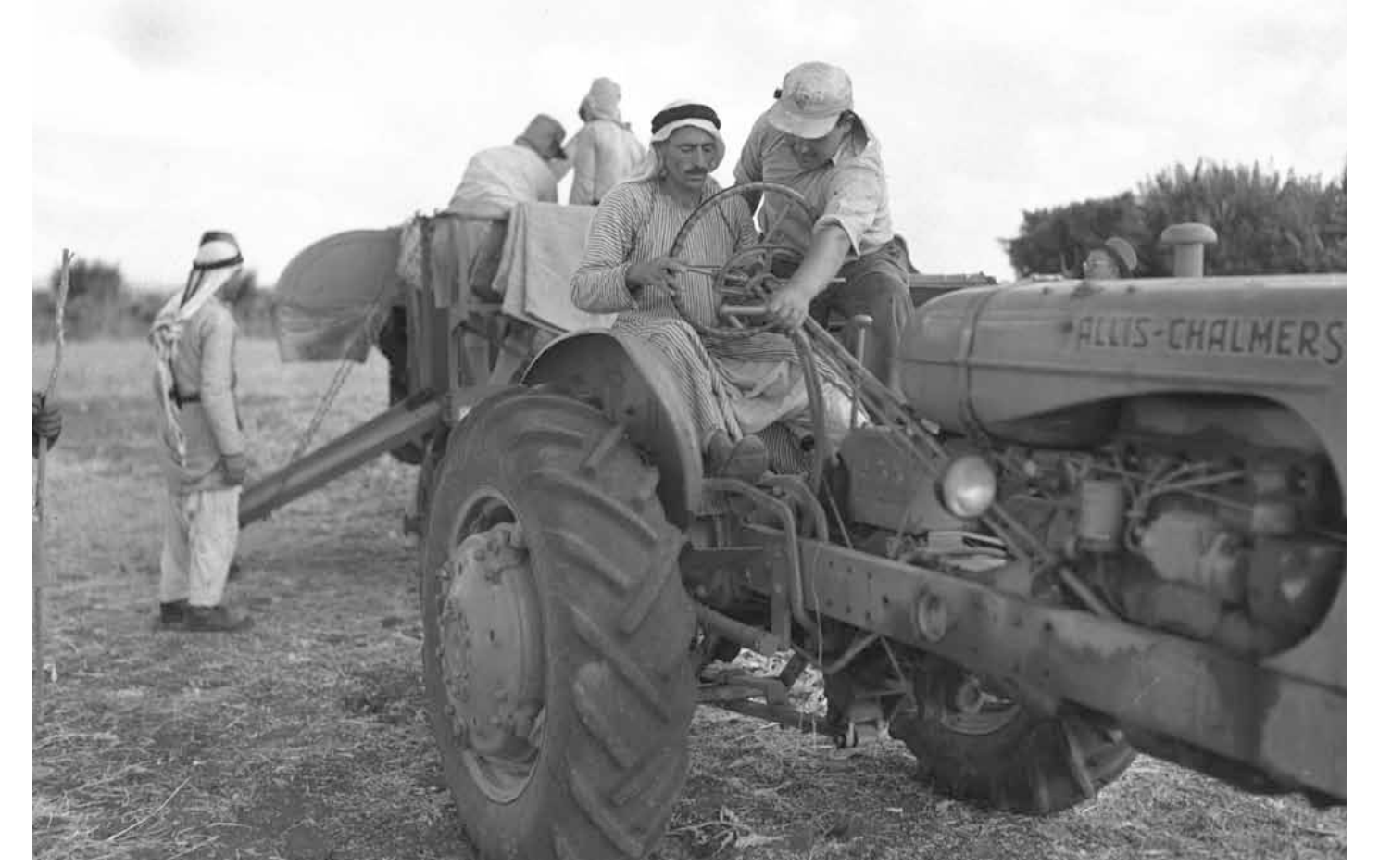

52 | ג'לג'וליה. אחרי שהפקיעו מחקלאי ג'לג'וליה 13,200 דונמים באמצעות המנגנון הקרוי "נוכחים נפקדים" והותירו בידם רק 800, יכולה היתה המדינה להרשות לעצמה לשכלל את אמצעי הייצור שלהם מבלי לחשוש שכמה טרקטורים חדישים יאפשרו להם להתחרות בחקלאים היהודים. בנוסף על הפקעת הקרקעות, נקטה המדינה באמצעים רבים כדי לא למנוע מן הערבים להתחרות כשחקנים חופשיים בשוק העבודה והסחורות. בתמונה, אנשי משרד החקלאות עם כובעי מצחיה, מלמדים את הפלחים הערבים כיצד לתפעל טרקטור חדשני. השיח של המודרניזציה השתתף בהבנייה היירארכית של היחסים בין יהודים לערבים, אבל גם סייע לערבים להשתלב, תמיד מאחור, בתנאי השוק החדשים שהם עמדו לקחת בהם חלק [צלם: טדי ברונר, לשכת העיתונות הממשלתית, 10.08.1949]

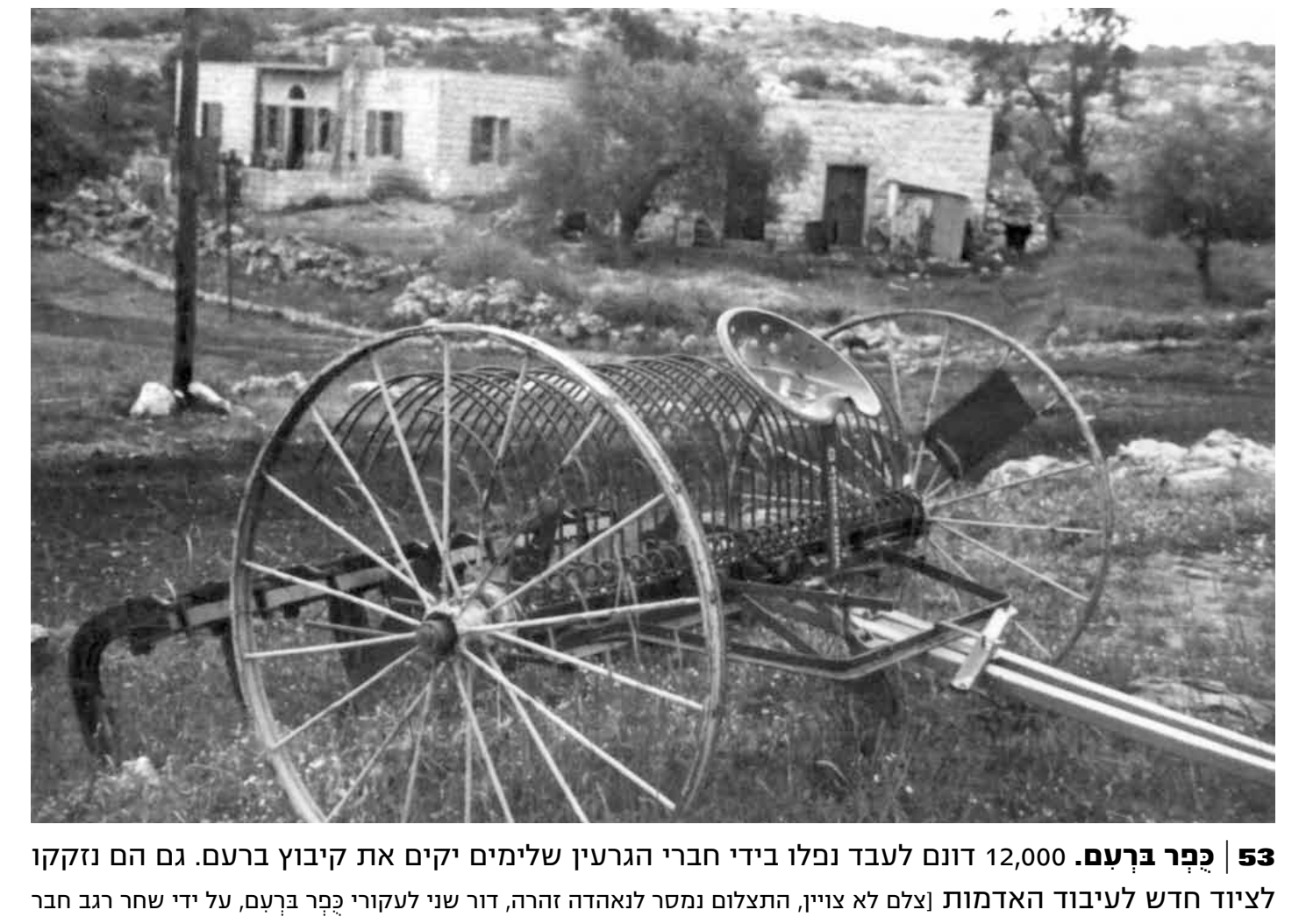

53 | כֻּפְר בִּרְעִם. 12,000 דונם לעבד נפלו בידי חברי הגרעין שלימים יקים את קיבוץ ברעם. גם הם נזקקו לציוד חדש לעיבוד האדמות [צלם לא צוין, התצלום נמסר לנאהדה זהרה, דור שני לעקורי כֻּפְר בִּרְעִם, על ידי שחר רגב חבר קיבוץ ברעם (הסריקה באדיבות שחר רגב ומרון פרח גם הוא מעקורי כֻּפְר בִּרְעִם), 1948]

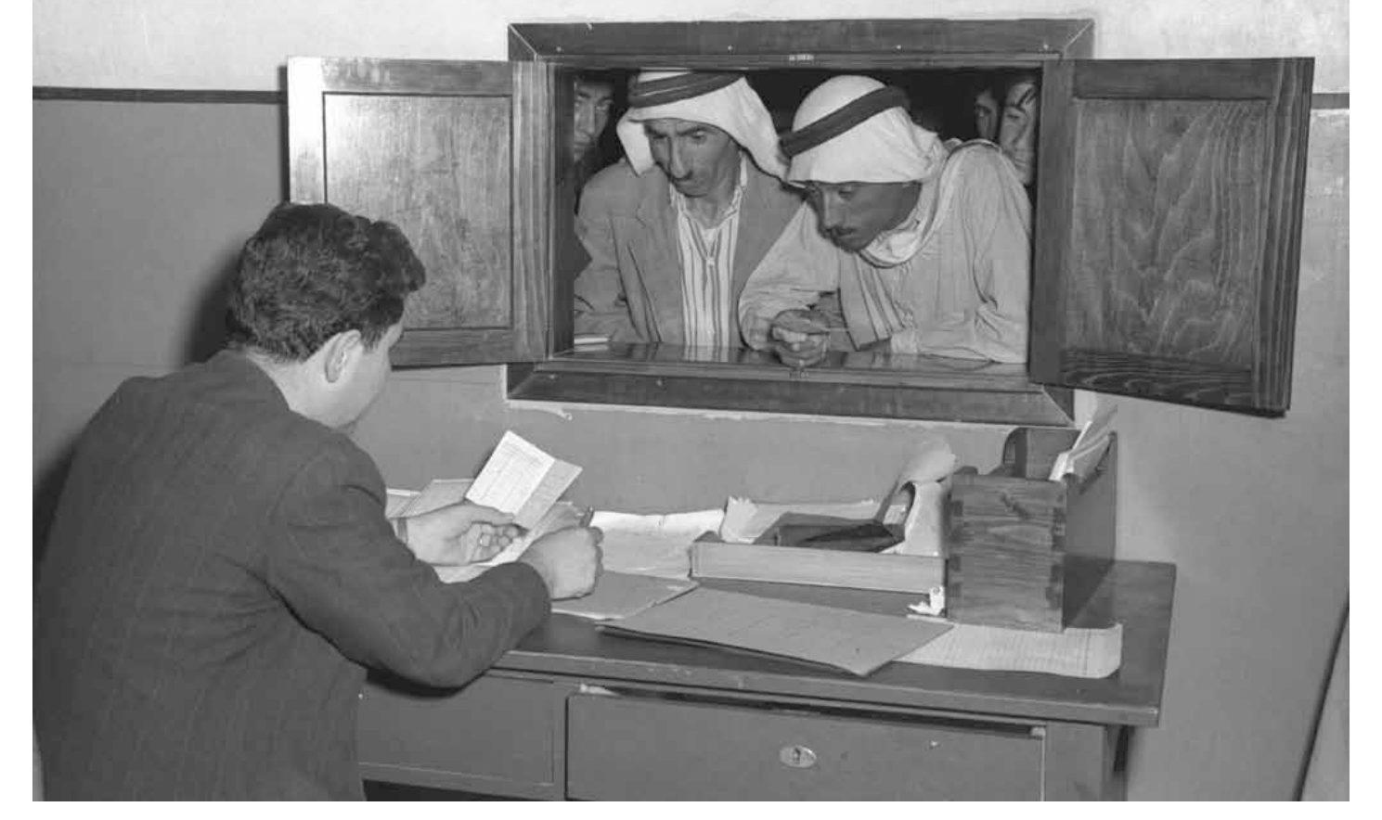

54 | אל־נאצ'רה. כדי לצאת לעבוד בשוק העבודה היהודי, שם היה השכר גבוה מזה שיכלו להשיג אצל מעסיק ערבי, נדרשו הערבים לרשיונות תנועה. את האינטרס הכלכלי שהיה גלום בנכונותם של הערבים לעבוד בשכר נמוך ובמשך מספר שעות גבוה מן המקובל, הגביל האינטרס הלאומי לשמר את העבודה העברית ולהיפך. על האיזונים העדינים האלה הופקד הממשל הצבאי שהעניק רשיונות תנועה במשורה ודאג כך לווסת את כוח העבודה הערבי שיגיע לדלפקים הצרים של לשכת העבודה. לא פעם, נשלחו הפועלים הערבים לעבוד את שדותיהם הסמוכים, שכעת היו בידים של יהודים שנהנו מהכנסותיהם, והם קיבלו שכר עבודה צנוע למדי. נעמן חתאמי ואחמד עבדאלה חסאם כבר עברו את השלב הראשון של הרשיון, כעת הם עוקבים בדריכות אחר הבדיקות שעורך הפקיד ומייחלים שברשימות המונחות לפניו הוא ימצא אישור לתוקף הרשיון שהם מציגים בפניו [צלם לא צוין, לשכת העיתונות הממשלתית, 09.1949א.01]

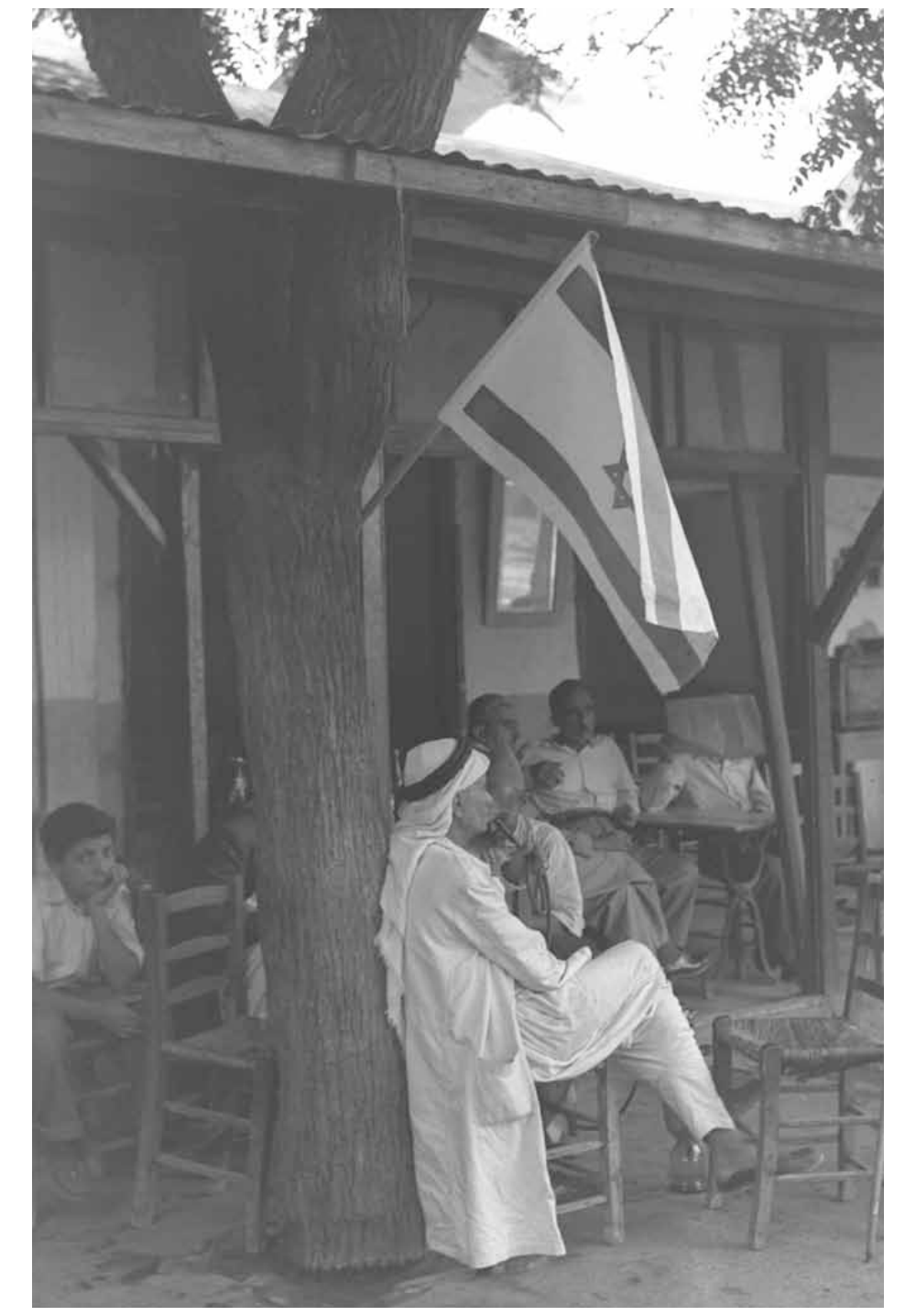

55 | עכא/עכו. על פי רוב, נינוחות בקרב יושבי בתי קפה אינה יכולה ללמד דבר על מה שמתרחש כמה מטרים מחוץ למה שנלכד בפריים. השתקמותה של העיר מהטלטלה הגדולה שעברה עליה אחרי שנעשתה לעיר מעבר ל־40,000 פליטים ובעקבות התפשטות מגיפת הטיפוס בגבולותיה היתה איטית למדי. נעיצת הדגל בחזית בית הקפה יכולה להיות חלק מהחתירה לייצב את חיי העיר ולהתיידד עם המצב החדש. חוק הדגל שנחקק חמישה חודשים קודם לכן קבע היכן ומתי יונף הדגל ואסר על שימוש מסחרי בדגל, אבל לא חייב את או אסר על הנפתו מחוץ למוסדות הרשמיים. גם אם קשה לדעת אם בעל בית הקפה חוייב להניף את הדגל או נקט ביוזמה פרטית, נראה שנוכחות הדגל לא הרתיעה את המקומיים, שהמשיכו להתקבץ על כסאות הקש בטרסה שבחזית בית הקפה [צלם: פריץ כהן, לשכת העיתונות הממשלתית, 01.10.1949]

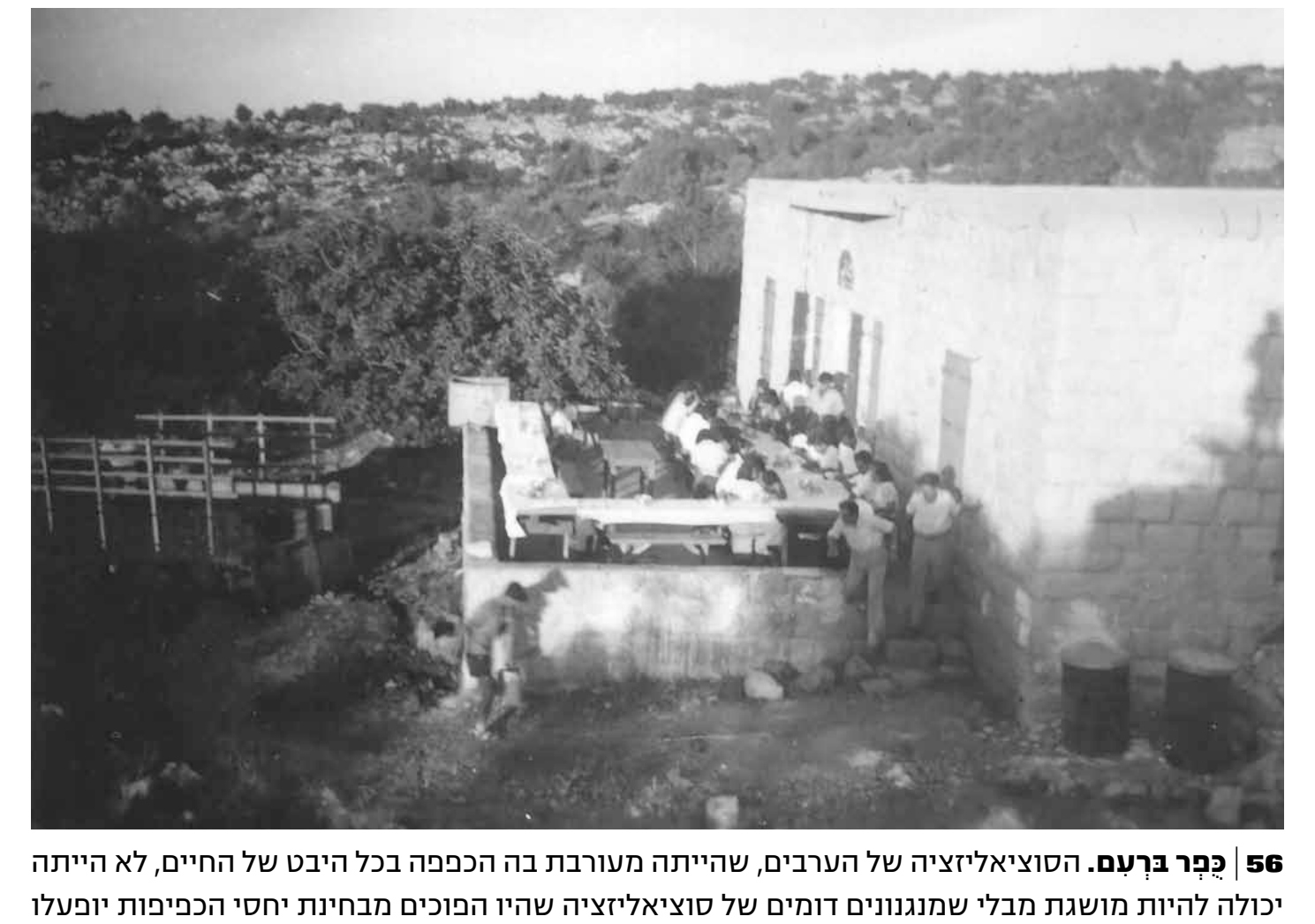

56 | כֻּפְר בִּרְעִם. הסוציאליזציה של הערבים, שהייתה מעורבת בה הכפפה בכל היבט של החיים, לא הייתה יכולה להיות מושגת מבלי שמנגנונים דומים של סוציאליזציה שהיו הפוכים מבחינת יחסי הכפיפות יופעלו בתוך האוכלוסייה היהודית. תנועות הנוער וגרעיני הנח"ל היו בבחינת חממה שבה ניתן היה לטפח את יחסי הכפיפות וההפקרה הכרוכה בהם כמובן מאליו. למעשים הטובים היה חלק גדול בהפיכת הפשע עצמו לאפשרי. כך למשל כשנכנסו חברי הגרעין לבתי הכפר, הם ריכזו את מרבית חפציהם של המגורשים במחסנים מתוך הצהרת כוונות ברורה שהם לא עוסקים בביזה. כך, בתוך הדיונים הסוערים נעלמה מהם הביזה בהא הידיעה שהם היו שותפים לה – בתים, אדמות, וחיים. היה זה אך מובן מאליו שחבר'ה הטובים של תנועות הנוער יגורו בבתיהם של תושבי כֻּפְר בִּרְעִם בשעה שהמגורשים ישנו בלילות במורדות הגבעה, שהם יכינו לעצמם מזון במטבח שלהם בשעה שלהם אין די מזון ושתייה, שמיטב הנוער ייהנה מהפירות והירקות שגידלו המגורשים, שהם יישבו לארוחה משותפת במרפסת ביתם ויהגו בשאלה כיצד לבנות חברה צודקת בשעה שיושבי אותו הבית מוצאים מחוץ למעגל הצדק של אותה חברה, שהם יקבלו את אדמותיהם בשעה שלאלה פוצצו את בתיהם, שהם ירחיבו את הקיבוץ שבנו בסמוך בשעה שאלה עוד נאבקים לממש את הבטחות המדינה להחזירם. כך, בחלוצות לבנות ובשפה סוציאליסטית, התפוגגו מרבית הסתירות וקבוצה זו באוכלוסיה, שמילאה את תפקיד השמאל המצפוני, הציעה רבים מהניסוחים שנותנו הכשר לגזל ואומצו במהירות על ידי קבוצות נוספות בקרב האוכלוסייה היהודית [צלם לא צוין, התצלום נמסר לנאהדה זהרה, דור שני לעקורי כֻּפְר בִּרְעִם, על ידי שחר רגב חבר קיבוץ ברעם (הסריקה באדיבות שחר רגב ומרון פרח גם הוא מעקורי כֻּפְר בִּרְעִם), 1948]

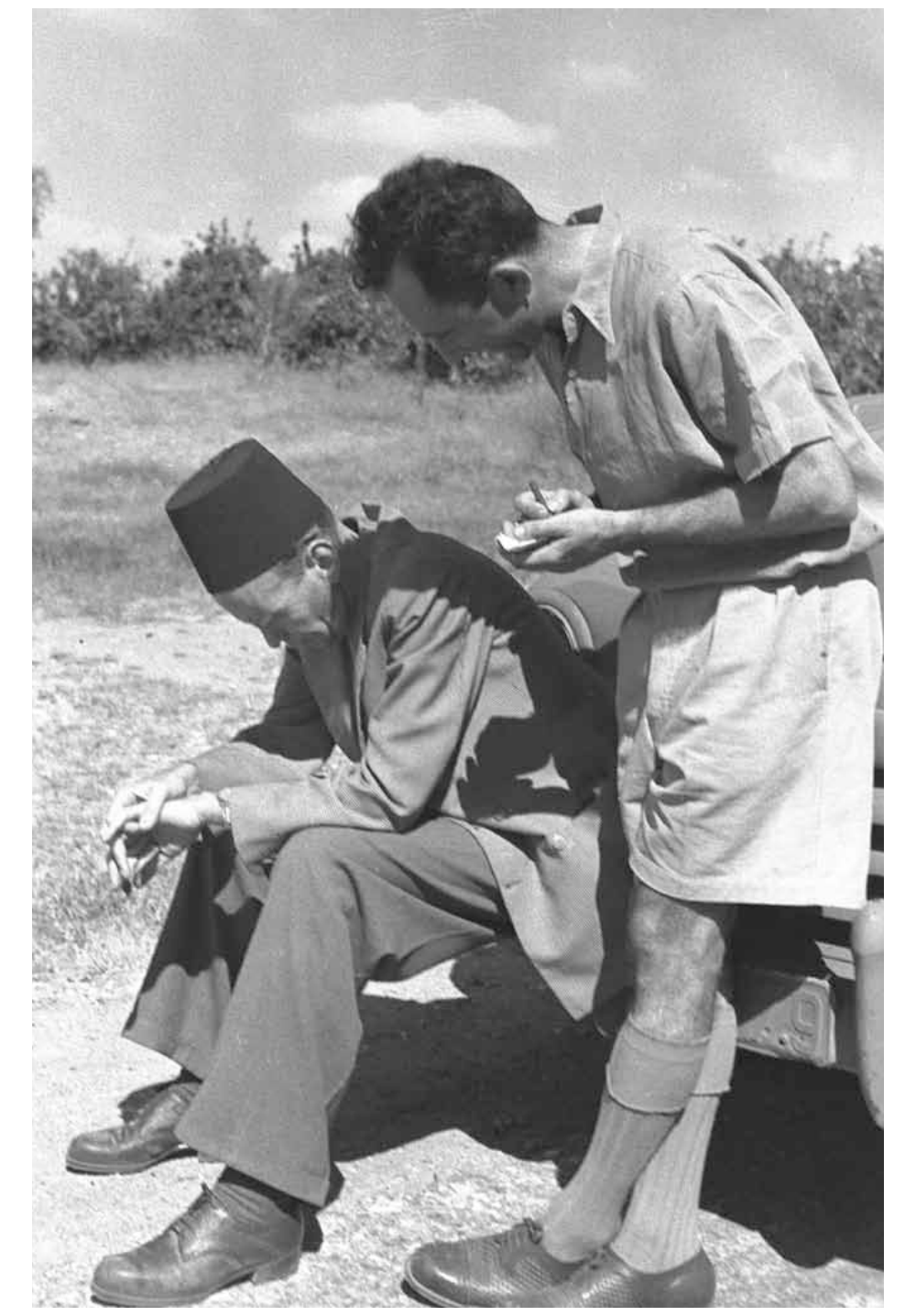

57 | אל־רמלה. שעות ספורות אחרי כניעת העיר. כל מידע שהעתונאי – אם אכן זהו עתונאי כמו שמציין הכיתוב הרשמי – הצליח לחלץ מפיו של הערבי, שמפגין כאן את אי רצונו לשתף פעולה עם התיחקור, יהפוך לא רלוונטי תוך יומיים. אז יתחיל הגירוש הכפוי מהעיר. בינתיים, אם הוא יתרצה ויחליט לספר, הוא יוכל לתאר באזני העתונאי את מעצרם של גברים צעירים ואת ריכוזם בנקודת איסוף לקראת העברתם למחנות השבויים [צלם: דויד אלדן, לשכת העיתונות הממשלתית, 11.07.1948]

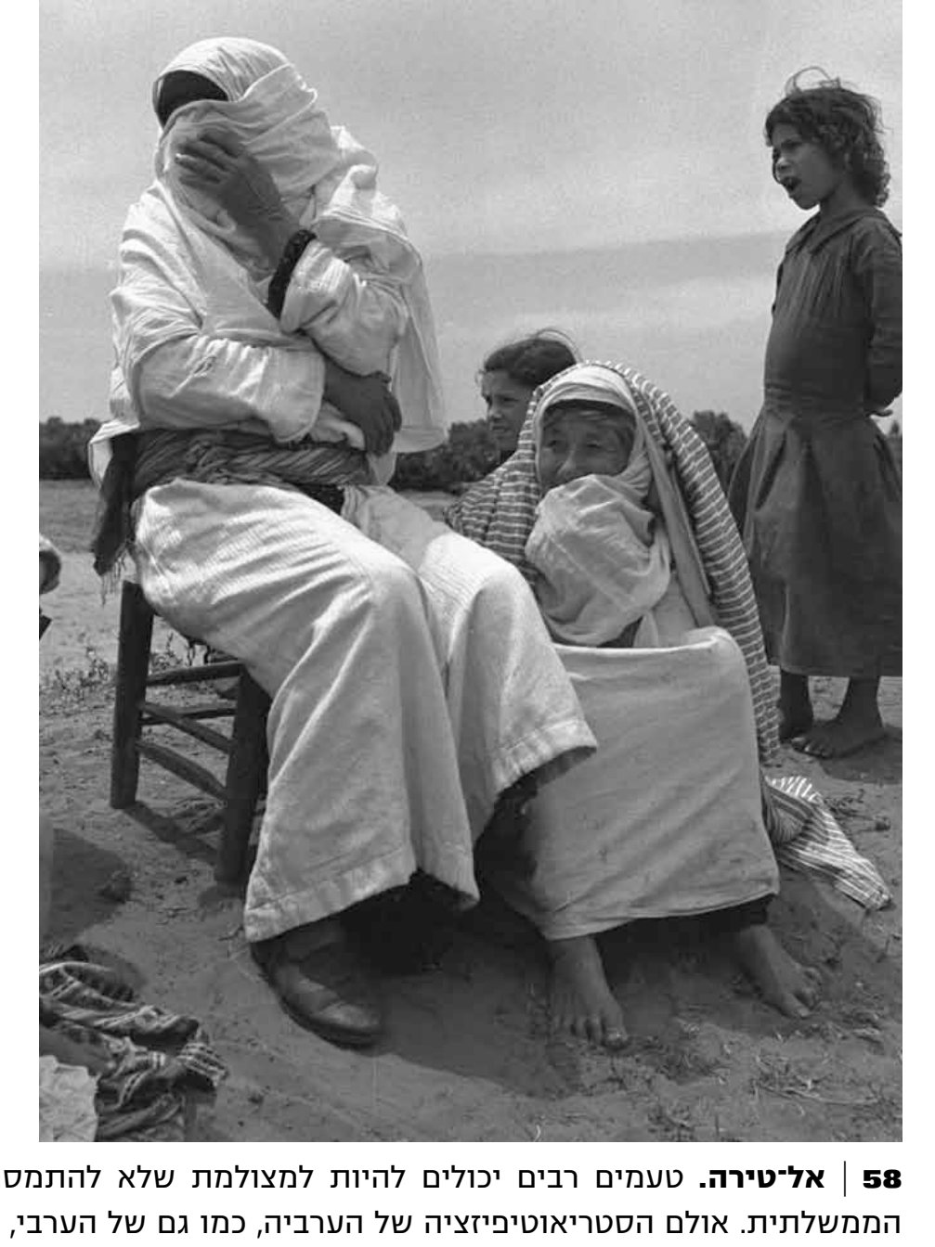

58 | אל־טירה. טעמים רבים יכולים להיות למצולמת שלא להתמסר לצלם מטעם לשכת העתונות הממשלתית. אולם הסטריאוטיפיזציה של הערביה, כמו גם של הערבי, מצמצמת מניעים אלה ל"מניעים דתיים" (כלשון הכיתוב הרשמי המלווה את הצילום). היא מאפשרת לייצר מרחק בין הצלם היהודי ועובדי הארכיון שבשבילו הוא מצלם לבין המצולמת הערביה. איסוף המידע על האוכלוסיה המקומית היה פעמים רבות אישורה של התבנית מבעדה ניצפו. מה גם שהיא, כמו הנערות הצעירות שלידה, מסיטות את הראש ימינה, לעבר טקס שבו מצויין יום השנה למסירת הכפר בו הן מתגוררות לישראל בעקבות הסכמי שביתת הנשק עם ירדן [צלם: פריץ כהן, לשכת העיתונות הממשלתית, 07.05.1950]

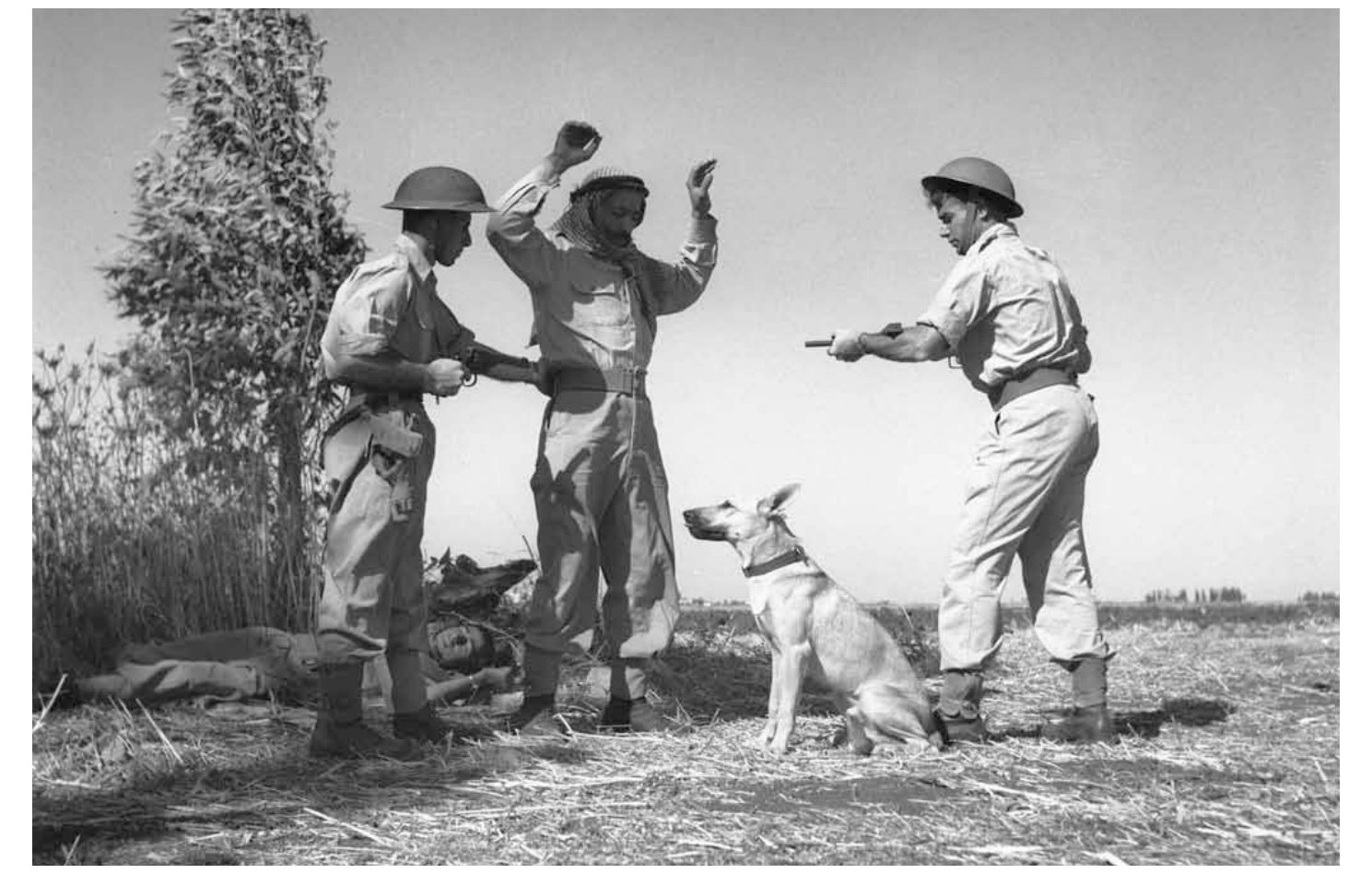

**59 | מעבר לתכלית הצבאית שבסימולציה של "בימוי תפיסת שבוי ערבי", התרגיל מבטא את האופן בו מדומה תגובתו של הערבי, או לפחות האופן בו הם מבקשים להציגה לצלם שמתעד את התרגיל. לשם ביצוע התרגיל, נעזרו עורכיו ב"חצי" ערבי: או שמדובר ביהודי שהדביק לעצמו שפם וחבש כאפיה ונהיה כך לערבי, או, שמדובר בחייל מיחידת המיעוטים שממילא בעיני היהודי נראה כמו הערבי שאותו הם מדמיינים. כך או כך, ה"ערבי" משפיל מבטו, מרים ידיו בכניעה כך ששני החיילים העומדים לא נדרשים כלל להפעלת כוח. החייל השלישי השוכב על הארץ מנצל את הזמן לתפוס תנומה, ואולי אף עושה זאת במסגרת תפקיד "המת" אותו הוא ממלא במערכה [ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון (מקור: שרות המפות והתצלומים של צה"ל), 09.11.1948]

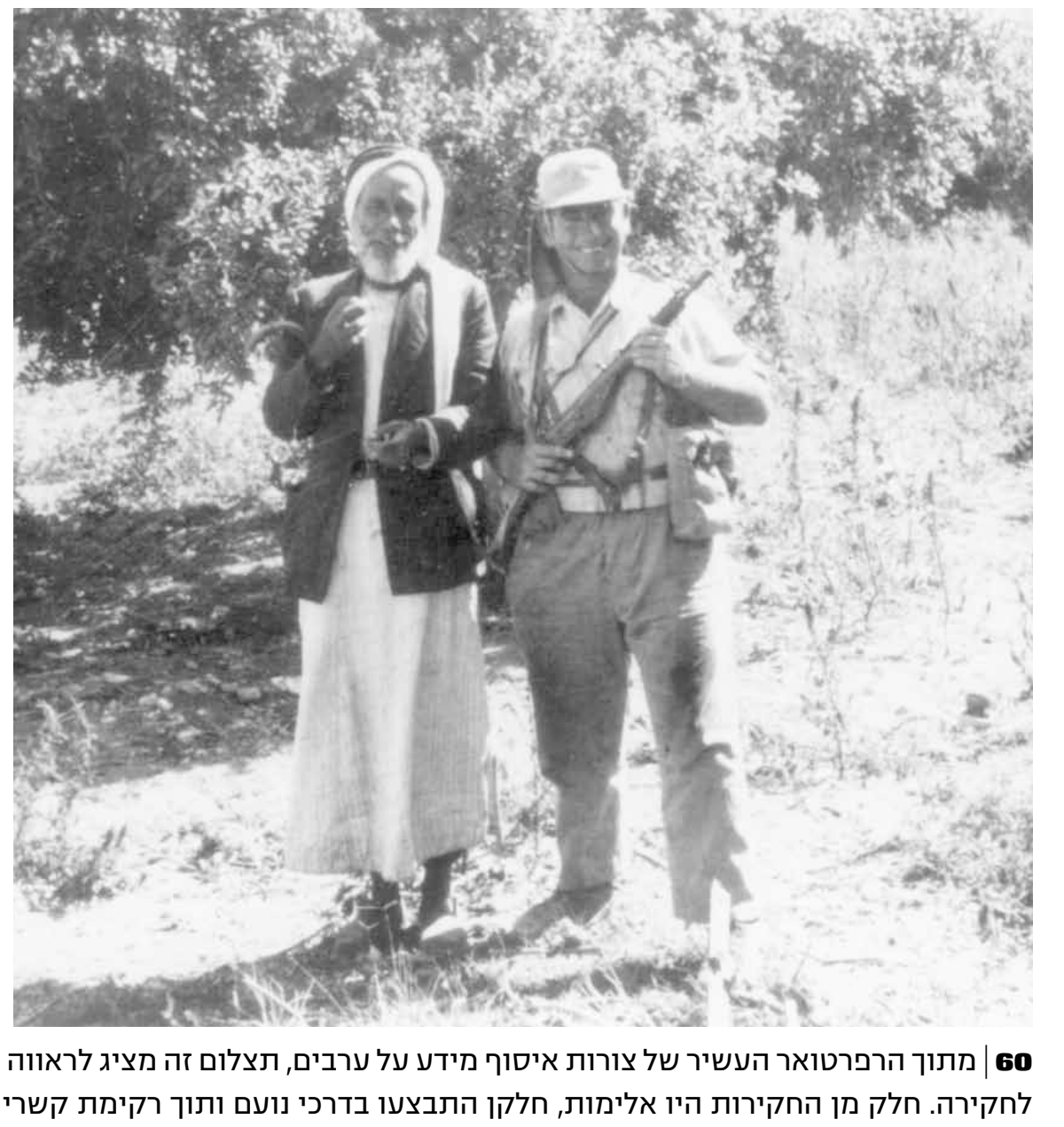

**60 | מתוך הרפרטואר העשיר של צורות איסוף מידע על ערבים, תצלום זה מציג לראווה את הבאת ה"לשון" לחקירה. חלק מן החקירות היו אלימות, חלקן התבצעו בדרכי נועם ותוך רקימת קשרי ידידות מטעים עם הנחקרים. מש"ק המודיעין (ממחלקת הסיירים, הגדוד הרביעי "הפורצים", יחידות המטה 5) והערבי שהוא חפץ בלשונו, נראים מחוייכים למדי בתמונה. האם כך הוא ייראה גם אחרי החקירה? [אוצר תמונות הפלמ"ח, אלבום חטיבת הראל (תצלום התקבל מאברהם בן פורת, אבן יהודה), 1948]

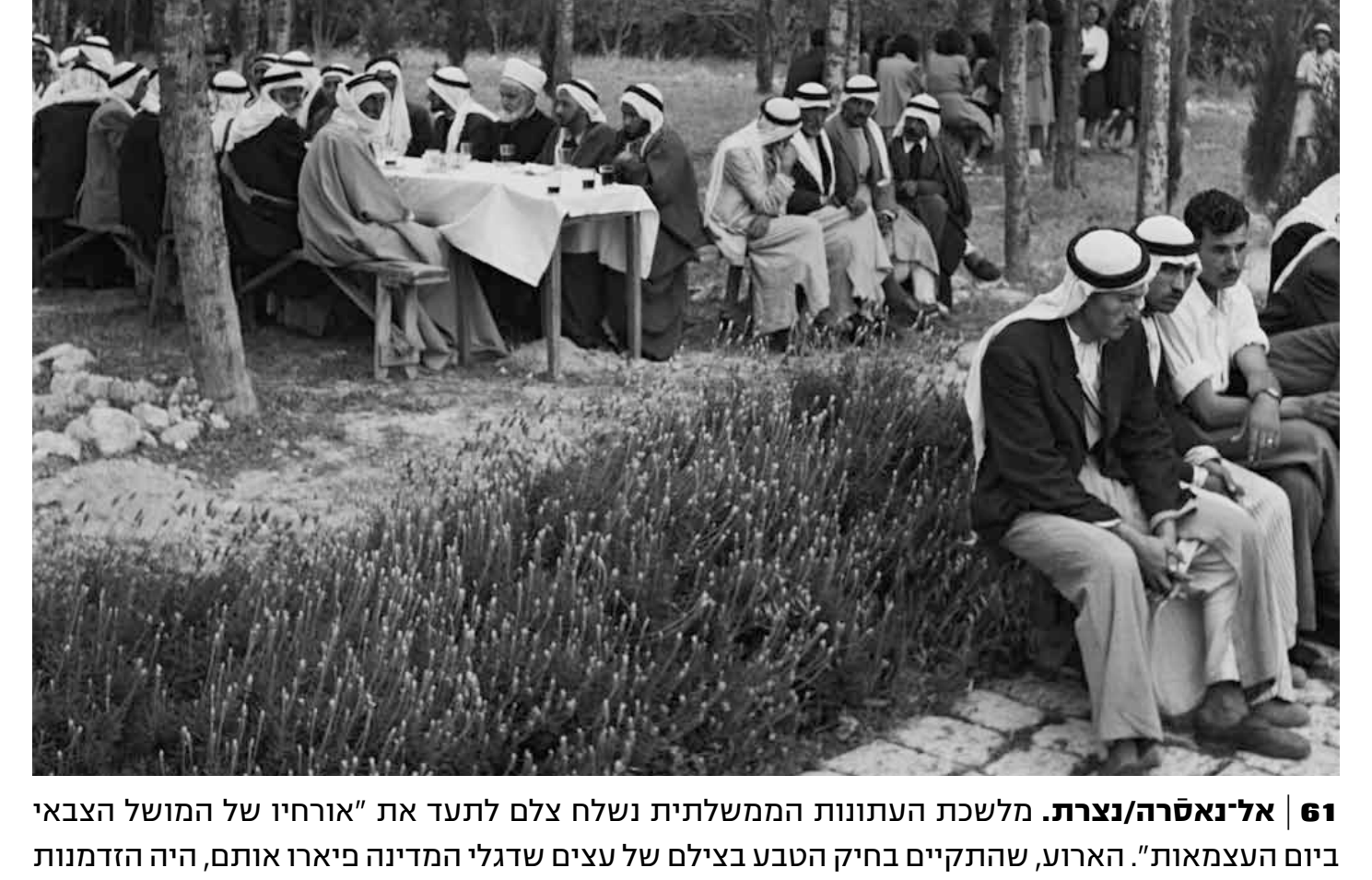

61 | אל־נאצ'רה/נצרת. מלשכת העתונות הממשלתית נשלח צלם לתעד את "אורחיו של המושל הצבאי ביום העצמאות". הארוע, שהתקיים בחיק הטבע בצילם של עצים שדגלי המדינה פיארו אותם, היה הזדמנות לבדוק את נכונותם של הערבים להפגין בפומבי את נאמנותם למדינה. מי שלא הגיע – חסרונו נרשם. אז כולם כאן [צלם: פריץ כהן, לשכת העתונות הממשלתית, 23.4.1950]